

**Frösåkers Hembygdsförening
Östhammar
Medlemsblad 2023**

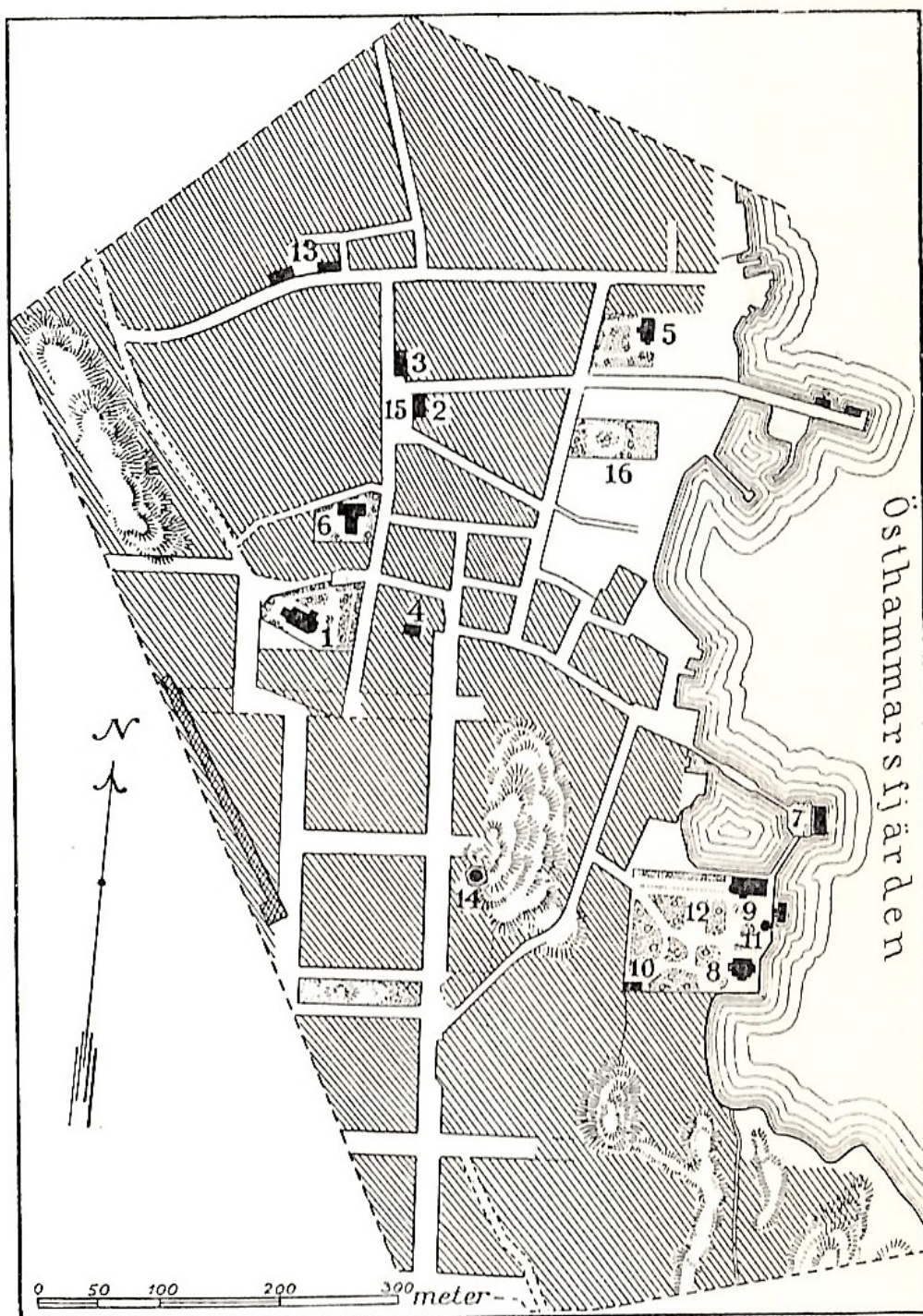

Fig. 2. Situationsplan af Östhammar. 1. Kyrka. — 2. Rådhus. — 3. Postkontor. — 4. Telegrafstation. — 5. Länslasarett. — 6. Folkskola. — 7. Kallbadhus. — 8. Varmbadhus. — 9. Societetshus. — 10. Sjukgymnastik. — 11. Musikpaviljong. — 12. Tennisplan. — 13. Stads-hotell. — 14. Utsiktstorn. — 15. Torg. — 16. Stadspark.

Kartan och uppgifterna nedan kommer från trettiofjärde bandet av Nordisk Familjebok, utgiven 1922.

Invånarnas antal uppgick till 931.

Stadens tillgångar var bokförda till 559 125 kr och 18 öre och skulderna till 301 267 kr och 55 öre.

22 handlande med 34 biträden, 44 handtverkare och industriidkare med 66 arbetare.

Staden är numera till en del försedd med vatten- och kloakledning samt med elektrisk belysning.

Innehållsförteckning

Ordförande har ordet	4-5
Geväret	6
Stockekan	7
Linberedning på Hembygdsgården	8-9
Affärsskyltar	10-11
Blixtfilten	12
Ättlingar i Öregrund och Östhammar till Anders Lindgren 1752–1832	13-19
Lantbevärlinjen Östhammar - Elfsnäs	20-21
”Post- Johns” Ford 33:a krävde snabb avlämning	21-22
Hela Uppland har nu teleautomatiserats	22
Tingshusets invigning	23-25
Tings- och rådhusinventeringen 1999	26
Århundradets oväder	27-31
Allting går igen	32-34
Då Östhammar I och II ännu plöjde Roslagsvatten	35-38
Bengt Brunnströms fotografier	39-41
Verksamhetsberättelse 2022	42-44
Årsbokslut 2022 och Planerade aktiviteter 2023	45
Historien om Brita	46
Bildsamlingen Skötsner- Edhlund på DigitaltMuseum	47
Föredragningslista årsmötet 2023	48

Fotot på första sidan är en oljemålning av Tingshuset Jan Stenius 1943

Medlemsbladet har producerats i Affinity Publisher Font: Times New Roman Tryckeri: Print & Dekor, Alunda

Ordförande har ordet

Har Hembygdsrörelsen någon legitimitet i dag år 2022?

Det var en fråga som jag fick ta ställning till när Frösåkers Hembygdsförening kontaktade mig och undrade om jag kunde ta över efter avgående ordförande Fredrik Janse som tyvärr måste lämna sitt uppdrag i förtid. Det gav mig tillfälle att reflektera och fundera över Hembygdsrörelsens roll 2022. Föreningen *Svensk Hembygd* som verkar på det nationella planet har formulerat det på följande sätt:

"Hembygdsrörelsen är en del av det levande samhället. Den skapar broar mellan det förgångna, nutiden och framtiden. Hembygdsrörelsen har ett humanistiskt och demokratiskt synsätt. Den är öppen för alla, oavsett bakgrund. Den respekterar kulturarvets skiftande former i tid och rum. Hembygdsarbetet skapar gemenskap, trygghet och identitet. Intresset för kulturarvet är drivkraften i engagemanget för hembygden. Här möts alla generationer."

Det här sättet att formulera Hembygdsrörelsens uppgift tilltalade mig framförallt att målen att skapa broar mellan olika tidsåldrar, utbyte mellan generationer och att vara öppen för alla oavsett bakgrund.

Det finns många sätt att definiera vad man menar med hembygd och många har säkert en alldeles egen definition. I de sammanhang som jag under året varit med och diskuterat betydelsen på ett personligt plan så menar många att:

"Hembygd är en plats där man vuxit upp. Eller en plats där man bor eller har sitt ursprung. Och att det kan räcka med att man gillar en plats."

Tyvärr så blev året 2022 ett dystert år med ett eskalerande krig i vår närhet i Ukraina. Återigen stora flyktingströmmar i Europa och människor som tvingades fly från sin hembygd, sin trygghet och lämnat kvar sina nära och kära i ett kaos med all den oro som det innebär. I de samtal jag har haft med de flyktingar som kommit till Östhammar och där flera har besökt Frösåkers Hembygdsgård så menar många att man känner en samhörighet med sitt eget hemland när man besöker vår vackra plats och att vi därmed bygger broar till gemenskap. Det jag tagit med mig från dessa möten är:

"att vi alla förmår bära vår Hembygd inom oss för den känslan och vissheten kan ingen ta ifrån oss."

För Hembygdsföreningen som helhet har året inneburit en återgång till normal verksamhet efter de två påfrestande åren med pandemirestriktioner. Återigen kan vi arbeta efter gamla invanda mönster. Det har varit särskilt glädjande att återigen kunna erbjuda en öppen verksamhet med människor som besöker våra hus och den natursköna parken. För det är så att även om husen inte alltid är tillgängliga och bemannade så är vårt område nedanför vattentornet en plats för rekreation som inbjuder till lek och ett utflyktsmål för skolklasser. Eller är en del av de dagliga hundpromenaderna, ett stilla flanerade genom parken eller för all del att ta genvägen och rusa nerför trappan till busstationen. Ja, vår plats i hembygden har många funktioner och uppdrag att fylla.

En besökare kopplar av i blåbärsriset.

Hur ska vi kunna fortsätta att driva Hembygdsföreningarna i en regi som i stort sett bygger på frivilliga, ideella krafter? Och där den huvudsakliga inkomstkällan är medlemsavgifter från en medlemsskara med en relativt hög medelålder.

Också de frågorna har varit centrala utgångspunkter i de diskussioner vi fört på föreningens styrelsemöten och som är gemensamma frågeställningar för många föreningar runt om i landet. Svårigheten att rekrytera medlemmar i yngre åldrar är påtaglig. Det är en stor framtida utmaning för oss som förening att hitta attraktiva aktiviteter och ha ett utbud som lockar till medlemskap över generationsgränserna. Att samarbeta med andra föreningar som vi under året gjorde med ortens Linförening visade sig vara ett mycket lyckat drag. Det kan vara en hållbar strategi även i framtiden att hitta andra samarbetspartner.

Det idoga arbete som genomförs i föreningens regi utförs till stora delar av styrelsens medlemmar. Där finns ett stort engagemang och en samlad kunskapsbank inom alla de områden som vi förväntas vara kunniga i. Det är allt från byggnadsvård, renovering och inredning av husen till landskapsvård. Handhavande av alla de föremål som föreningen äger som ska ses över, förtecknas, dokumenteras och den svåraste uppgiften av alla. Vad kan vi göra oss av med? Förråden bågner och vi måste överväga varje nytt föremål som vi erbjuder mycket noggrant. En särskild rolig uppgift är alla de mångfacetterade frågor som kommer oss tillhanda via diverse kanaler, t ex vår mycket populära FB-sida. Och i de flesta fall så har vi svaret eller kan hänvisa vidare.

Under året har projektet med digitaliseringen av Östhammars tidning avslutats. Projektledningen har bestått av Leif Björklund och Tommy Sjölander i samarbete med Östhammar kommun. Det är en unik kulturgärning som kommer att vara till stor nytta och gagn för framtida hembygdsforskning och alla som är nyfikna på hur det var i bygden förr i tiden. Detta har varit möjligt att genomföra med bidrag och donationer från flera bidragsgivare genom åren. Nu finns materialet tillgängligt via Biblioteket i Östhammars kommun. Torbjörn Forsman och Tommy Sjölander har från föreningens sida deltagit i ett flertal välbesökta föredrag på Storbrunn och på ett förtjänstfullt sätt spridit kunskap om innehållet i tidningarna.

I verksamhetsberättelsen kan ni läsa vidare om alla de intressanta händelser, saker vi har uträttat och genomfört under verksamhetsåret.

Men vad vore Frösåkers Hembygdsförening utan en förankring i sin samtid och i omvärlden?

Ett stort tack till alla medlemmar som följer och stödjer oss på bästa sätt.

Ett stort tack till våra bidragsgivare och sponsorer.

Ett stort tack till alla i styrelsen, utan er står jag mig slätt!

Och tack för förtroendet att jag fick uppdraget att under april till december 2022 vara föreningens ordförande.

Marie-Louise Fendin

Geväret

Vi har under året fått tillgång till ett hagelgevär tillverkat i slutet på 1800-talet eller i början av 1900-talet. Som framgår av bilden nedan så är det ett fint hantverk. Men äldre hagelgevär är i sig inte ovanliga.

Det som gör det här geväret speciellt och extra värdefullt för oss är att det är gjort av bysmeden August Wretman från Nybol i Hargshamn, som levde 1871-1957. Han gjorde 6 st gevär av samma typ men eftersom de är handgjorda så är vart och ett av dem unikt.

Och att en bysmed – inte en vapensmed – gjort så fina gevär är imponerande.

På fotona nedan ser vi August och hur hans familj bodde.

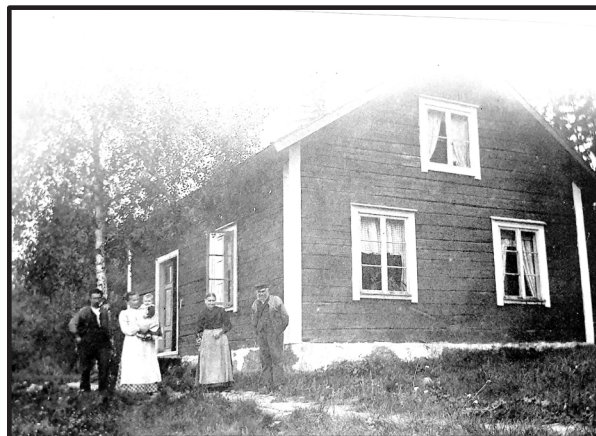
Text o foto: Lennart Ekström och Leif Björklund

Smidesmästare August Wretman 1871- 1957

*August med fru Karolina (född Edin).
De fick två barn Tea och Annie*

*Huset som August och Karolina bodde i.
Huset byggdes om 1938.*

Stockekan

Den som besökt vår Hembygdsgård på någon av våra visningsdagar under sommaren – eller bara promenerat genom området – har kanske lagt märke till en sliten gammal eka under en bit korrugerad plåt. Och möjligen undrat över vad det är för vits med att bevara den.

Förklaringen är att det faktiskt är en klenod väl värd att bevara. Bakgrunden är följande.

I början på 1960-talet började Georg Jonsson, ordförande för Valö-Forsmarks hembygdsförening, intressera sig för de flatbottnade ekor som användes i grunda sjöar och dammar. Det ledde till att föreningen fick fatt på tre ekor.

Man misstänkte att det rörde sig om båtar från 1700-talet- eller möjligen äldre ändå. Kontakt togs därför med Sjöhistoriska museet som meddelade att det rörde sig om så kallade stockekor som funnits över nästan hela världen.

De rekommenderade att ekorna skulle bevaras på Hembygdsgården. Det slutade med att föreningen behöll en eka och de övriga två skänktes till Frösåkers respektive Öregrunds hembygdsföreningar.

Man vet att människorna levde av jakt och fiske i vårt land redan för 8 000 år sedan. För fisket behövdes någon form av farkost. Och att de snabbaste sättet att sig fram rent allmänt var över vatten. Så det är naturligt att man tidigt utvecklade primitiva ekor. Den mest primitiva var en urholkad stock. Man har till exempel hittat en sådan stockbåt i Tappnäs i Södermanland som daterats till bronsåldern, det vill säga 1500-500 f.Kr.

Vi har varit väl medvetna om att ekan är väl värd att bevara, underhålla och förevisa. Men av olika anledningar var det först när vi i somras fick en påminnelse från Anders Nordfors från Valö-Forsmarks hembygdsförening som vi tog tag i saken.

Som framgår av bilden till vänster så har vi nu tjärat ekan. Och som man kan se så är vår eka inte enbart en urholkad stock. Det är i stället en utvecklad variant där man urholkat två stockar som sidostycken och sammanfogat med en planad mellanlänk. Sammanfogningen kunde göras på fler sätt. I vår eka har den gjorts att man naglat fast tvärklampor med dymlingar.

Planen är nu att låta ekan stå på den plats den nu har men placera den på ett av de vagnsunderrederna vi har stående. Och slutligen göra ett litet snedtak som skydd.

Källor:

Marinarkeologisk Tidskrift, 4-1979

Östhammars Tidning 1961

Valö – Forsmarks hembygdsförenings medlemsblad Bygden

Leif Björklund

Linberedning på Hembygdsgården

Linboden i Didricsonska loftboden har väckts till liv. När elektriciteten installerats och ljuset tändes blev det så roligt att städa upp och göra fint. Det blev några dagar av hårt arbete med alla redskap som behövde ses över och golv och väggar som behövde sopas.

När Linberedning var en programpunkt på Öppet Museumdagarna i slutet av juli kunde vi ta fram de redskap som behövdes och visa linboden. Vi fick hjälp av Agneta Borell från Föreningen Upplands Lin som kom med rötat lin, mycket kunskap och erfarenhet. Hon berättade om odling och rötning och kunde sedan visa hur det går till att bråka, skäkta och häckla. Resultatet blev både grova blånor och fint långlin. Vid spinnrockarna visade Anneli Eriksson och Maria Annögård hur det går till att spinna.

Det var fina dagar med många intresserade besökare. Särskilt roligt var det att några av besökarna kunde berätta om när de varit med om linberedning när de var barn.

Tack till alla som var med och gjorde det möjligt och till alla besökare. Vi planerar att göra om det sommaren 2023. Välkomna.

Årets linodling gick väldigt bra

Agneta Borell visar skäkting.

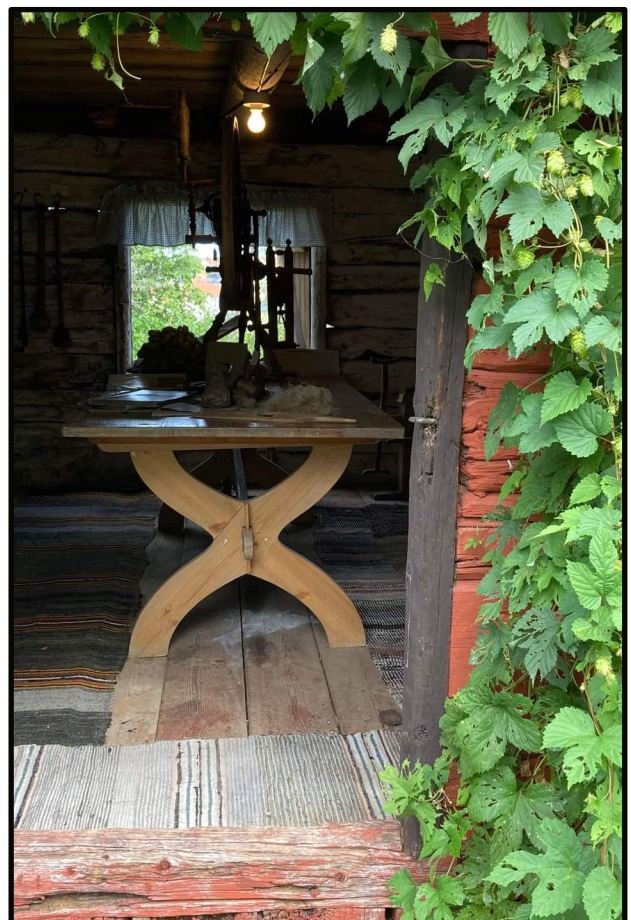
Färdiga lindockor från dagens beredning.

Inne i linboden finns mycket att se.

Särk av hellinnetyg från Garvaregårdens samlingar.

Välkommen in i linboden.

Text: Anna Ström, Anneli Eriksson

Foto: Marie-Louise Fendin

Affärsskyltar

I medlemsbladet 2022 skrev vi om hur vi fortsatt att elektrifiera området. Något som blivit möjligt genom ett generöst stipendium från Carl G Beck-Friis Stiftelse för Naturvård och Hembygds kultur. Och att vi startat med den Didricssonska loftgården för att bland annat kunna visa planscher och tavlor vi haft undanstoppade.

Under det gångna året har vi – som vi själva tycker – fått till en fin utställning på övervåningen. Det är dock inte planscher eller tavlor som visas. I stället presenterar vi ett antal – runt 25 stycken - fina skyltar som suttit utanför gamla affärer i Östhammar.

Då det är Simone Tufvesson – Carl G Beck- Friis dotter - som tillsammans med sin make Jakob handhar stiftelsen så bjöd vi in dem för att visa vad gjort för stipendiet. Och för att samtidigt passa på att visa runt på området.

På bilden nedan syns hur Simone och Jakob glatt poserar framför några av skyltarna.

Ida Löflings blomsterhandel låg under många år i de lokaler på Drottninggatan 1 som Rudolf Andersson fram till för några år sedan drev en optik- och guldsmedsaffär i.

A Jacobssons diversehandel låg också vid Drottninggatan 2, i de lokaler där Ann Katrin Eriksson (AKO) nu har sin affär.

Simone och Jakob Tufvesson

Foto:Karl-Fredrik Ingemarsson

Var Zenith's växtmargarin satt vet vi inte. Men vi har kommit fram till att det baserades på olja från soja, bomull, raps och solrosor. Även valolja lär ha förekommit.

Lazarol var en salva - typ salubrin. Och Lazarin var en sårsalva. Oklart var skylten suttit.

Av naturliga skäl har vi under åren mest samlat på oss skyltar från affärer som för länge sedan upphört, t ex Johan Wilkesson kopparslagare, Arvid Larssons repslageri, Mattias Karlssons förnicklings – och mekaniska verkstad samt Nya Kafét och resanderum.

Men dagens nutid är ju morgondagens historia. Så skylten Post fick vi när posten 2014 flyttades till Gimo.

Ytterligare ett exempel är skylten från Rudolf Andersson nedan som vi fått så nyligen att vi ännu inte hunnit sätta upp den. Skylten var från början Svenska Handelsbankens, Rudolf kom över den och använde stativet till sin affär "Rudolf Anderssons Ur Optik Guldsmedsaffär".

På bilden från 1967 hängde skylten på Strandgatan i Öregrund

Vi håller på att färdigställa ett dokument där skyltarna och dess bakgrund närmare beskrivs som kommer att finnas tillgängligt i utställningslokalen. Ambitionen är att även göra en liten karta så man kan se var i Östhammar de suttit.

Besök oss gärna på någon av de dagar under sommaren som vi har öppet för visning, (se notis i Annonsnytt och på föreningens hemsida). Som framgått ovan så är det ett antal skyltar som vi gärna skulle vilja veta mer om. Kanske du kan hjälpa oss att utveckla vår beskrivning!

Leif Björklund

Blixtfilt från Snesslinge en verklig raritet

En ”filt” som i intresse trotsar all beskrivning. ” Filten ” är mycket grov, av ytterligt tjockt, vitt garn med invävda viggmönster i rött och grönt, ett ovanligt präktigt och smakfullt arbete av ovanligt sällsynt art.

Så beskriver kulturskribenten Elisabet Thorman en vävnad hon stötte på i Nyby utanför Uppsala, vid en slöjdinventering år 1914-1915. Högst sannolikt var det en blixtfilt. Blixtfiltarna vävdes troligen runt 1800-talets mitt, främst i nuvarande Östhammars kommun. Mönstret gick i zigzag diagonalt över hela eller delar av filtarna. Färgerna var rött och/eller grönt. Bottenfärgen var alltid vit. Man vet inte säkert hur och varför filtarna vävdes, men det är troligt att de användes som filt snarare än som matta. Det var arbetsamt att göra en så stor matta med komplicerat mönster, så man la dem sällan på golven att slita på. Ett arvskifte i Sandika tyder på att de var värdefulla. Där klippte man helt sonika filten i tre delar så att tre bröder kunde få varsin!

2008 fanns det endast 9 kända filter plus foton av två ytterligare. En av de här filtarna finns på Hembygdsgården i Östhammar! Den är 2 meter lång och ca 160 cm bred utan skarv på mitten. Detta är en ovanligt bred väv. Det vanligaste var att man sydde ihop två smalare längder för att få den bredd man ville ha.

Vårt exemplar är vävt i en treskaftad **kypert**, ett ålderdomligt vävnadssätt som kallas **samitum**. Varpen är av handspunnet ullgarn. Inslag: Ospunnet ullgarn i form av ett grovt förgarn. Mönstrets färg har bleknat numera, det var troligen grönt från början.

Blixtfilten kommer från Snesslinge, Börstils församling och har under 1950–70-talet använts som matta.

Skänkt av Britta Mattsson, Östhammar.

Kypert är en grundbindning i vävning. Bindningen ger en snett löpande linje över tyget, eftersom bindepunkterna förflyttas ett steg åt sidan för varje inslag. Kypert var en vanligt förekommande bindningstyp i textiltfynden i Lödöse från 1300-talet, så även i Bockstensmannens klädedräkt. Exempel på tyger vävda i kypert är denim, batavia och gabardin.

Samitum är en vävteknik med rötter i Främre Orienten på 300-talet. Samitum består av en varp med två funktioner, och två eller flera kompletterande inslag. Används endast två inslag blir väven motsatt på baksidan, används fler än två blandas de färger som inte är på framsidan. Samitum är en taqueté i kypert. Bindningen var mest aktuell under tidig medeltid i medelhavsländernas mönstrade siden. Ordet Samitum kommer från grekiskans ord för "sextrådig".

Otryckt källa: Annkristin Hult, länsghemslöjds konsulent, Uppsala.

Tryckt källa: Åsa Viksten Strömbom: Upplandsvävar i ny form. Uppsala 2017.

Sammanställt av Ragnhild Sjögren

Ättlingar i Öregrund och Östhammar till Anders Lindgren 1752–1832

En släkt som kom att göra avtryck i städernas historia

Släktkrönikan är skriven av Birgitta Johnsen och Torbjörn Forsman har illustrerat. Birgitta har släktforskat i många år. Denna artikel är ett utdrag ur en längre släktkrönika. Vi får följa klockaren och organisten i Börstil, Anders Lindgrens efterlevande och deras påverkan på Öregrunds och Östhammars historia.

I september 1752 blev Elias Lindgren far till sitt första barn, sonen Anders. Elias Lindgren var klockare och organist i Tryserums församling i södra Östergötland, hustrun var Kerstin Abrahamsdotter. Både Elias och Kerstin hade anor som går att följa långt bakåt i tiden, Kerstins ända till 1300-talet.

Anders Lindgren lämnade Tryserum i början av 1780-talet för att slå sig ner i Börstils församling där han gick i faderns fotspår och blev klockare och organist. 1785 gifte han sig med Maria Östlund från Lövestabruk.

Anders var det enda av Elias Lindgrens barn som lämnade hembygden för gott. Hans syster Maja vistades några år i Börstil hos brodern men återvände till Tryserum.

Varför flyttade Anders till Börstil? Hade det något att göra med det nya orgelverk av Olof Schwan som invigdes 1783? Det får vi nog aldrig veta, men kanske bidrog den förnämliga orgeln till att han stannade kvar i Börstil livet ut. Orgeln, byggd av Olof Schwan, togs i bruk 1783 och Anders Lindgren bör ha fått äran att invigningsspela på den.

Anders Lindgren och Maria Östlund bodde i Husbacka så organisten hade lång väg till sin kyrka. Paret fick sex barn, alla födda i Husbacka. Fem av dem nådde vuxen ålder och deras ättlingar finner man idag i USA, Australien, Finland och – inte minst – i Östhammars kommun där flera av dem varit och är kända invånare i trakten.

De sex barnen Lindgren var

1. **Anna Kristina** f 1786, d 1838 i Östhammar
2. **Elias** f 1788, d i Finland 1852
3. **Maria Albertina** f 1794, d 1876 i Börstil
4. **Carl Johan** f 1796, d 1884 i Börstil
(Sofia f 1799, d 1799 i Börstil)
5. **Sofia** f 1801, d 1887 i Östhammar.

Här kommer vi nu att presentera vart och ett av de fem barnen Lindgren tillsammans med de ättlingar som kom att sätta spår i Öregrunds och Östhammars senare historia.

1. Anna Kristina Lindgrens ättlingar

Anna Kristina födde två utomäktenskapliga barn, Anna Lovisa (1806 – 1885) och Johan Peter (1808 - 1847).

År 1818 gifte hon sig med skepparen Jan Edin från Börstil, som avled redan året därpå, 1819. De hade då tillsammans fått en son, Carl Gustaf Edin (1818 – 1892), född några månader efter vigseln.

Av Anna Kristinas tre barn är det den äldsta dottern, Anna Lovisa, som kommer att få flera bemärkta ättlingar. Av de övriga barnen blir Johan Peter sjökapten och dör ung i Stockholm, även hans två söner avlider i unga år.

Sonen Carl Gustaf går i lära hos sin ingifte morbror, kopparslagare Niklas Lundin i Östhammar,

men tycks ha varit en orolig själ som flyttar runt på olika platser och avlider inom fattigvården i Grundsunda, Västernorrlands län.

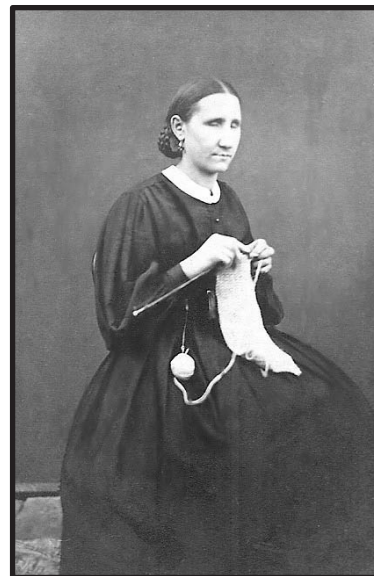
Anna Lovisa Lindgren gifter sig med **guldsmiden och rådmannen Johan Ferdinand Grönqvist**. De begåvas med 11 barn, varav 5 bildade familj och fick egna barn. **Tre döttrar Grönqvist**, Lovisa Charlotta, Anna Amanda Amalia och Klara Josefina Vilhelmina (blind), förblev ogifta. De startade bagerirörelse och den lever idag (2022) vidare som Lindbergs stenugnsbageri.

Amanda Grönqvist

Lovisa Grönqvist

Klara Grönqvist

Äldste sonen till Anna Lovisa var **Elias Ferdinand Grönqvist 1827- 1915, fotograf och guldmed**. Han var under några år bosatt i Stockholm, men återvände till Östhammar. Han fick inga barn med sin hustru, men som änkeman fick han en utomäktenskaplig son med Klara Vilhelmina Eriksson, Vilhelm Elias Eriksson, far till hembygdsforskaren och journalisten Olle Lorin i Skänninge, som 97 år gammal avled hösten 2020. Olle bedrev omfattande forskning på sin släkt i Östhammar.

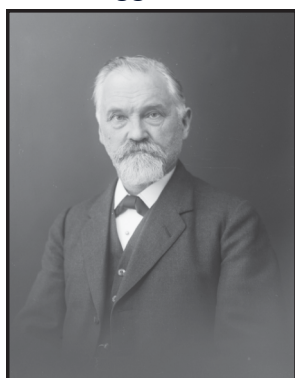
Elias Ferdinand Grönqvist med fru

Elias Ferdinand Grönqvist

Anna Lovisas dotter Emma Maria Eleonora gifte sig 1860 med Claes Edvard Westin, son till Isak Westin, Harg, och Katarina Ulrika Dumky, Östhammar. De bosatte sig i Kalmar län och fick tre döttrar, tre nådde vuxen ålder. En av döttrarna valde att bo hos sin blinda moster, Klara Josefina Vilhelmina, i Östhammar. De andra två emigrerade till USA och bildade familj där.

Anna Lovisas dotter Kristina Katarina gifte sig 1866 med handelsagenten Carl Ludvig Siemers. De hann få en dotter 1869, Alma Charlotta Eleonora, innan Kristina Katarina avled 1875 i Ystad. Carl Ludvig flyttade till Kalmar, gifte om sig och fick flera barn. Alma Charlotta Eleonora valde att i början av år 1889 flytta till släkten i Östhammar. Hon flyttar tillsammans med två av kusinerna Westin i Kalmar. Alla tre bosatte sig i det Grönqvistska huset på Drottninggatan.

Rikard Hagberg

Förälskelsen måste ha drabbat Alma Charlotta Eleonora snabbt för redan i november samma år gifter hon sig med **Erik Rikard Hagberg, folkskollärare och organist i Östhammar**. Under några år var han redaktör för Östhammars Tidning, senare riksdagsledamot för Liberala samlingspartiet, ordförande i stadsfullmäktige och ordförande i stadsstyrelsen.

Grönqvistska huset på Drottninggatan. Huset var då timrat, i huset hade systrarna bageri. Elias är mannen med skägg. Foto taget c:a 1890

Anna Lovisas son Carl Emanuel emigrerade till Australien. Han kallade sig Charles Brown och gifte sig 1868 med Catherine Ross Ronald, född i Skottland. Paret Brown får 13 barn, alla födda i den lilla staden Walhalla, Victoria. Om staden Walhalla kan man läsa att den var centrum för brytning av guld från 1860-talet och några decennier framåt. När den var som störst hade den 4 000 invånare. Idag är den en populär ort för fritidsboenden och turister. Antalet fasta invånare uppgår till några tiotal. Tre av syskonen Brown dog i späda ålder, men tio nådde vuxenålder och har ättlingar som finns kvar i Australien.

Anna Lovisas son Johan Gabriel kommer att föra ett lite äventyrligare liv än sina syskon. Han börjar 18 år gammal år 1859 som lärling till en juvelerare i Klara, Stockholm. Fortsätter den yrkesbanan i Göteborg och är 1864 tillbaka i guldsmedfamiljen Grönqvist i Östhammar, för att redan samma år återvända till Stockholm. 1865 återfinns han i Stavanger, Norge som guldsmedsarbetare. 1870 bor han i Risör, Norge. Han gifter sig där samma år, några månader efter att ha blivit far till parets dotter. Modern heter Aase Birgitta Johnsdatter. Han står nu som "matros". 1875 bor han i Risör och har ytterligare en dotter. Han är fortfarande till sjöss som matros. Fr o m 1885 finns han inte med i familjen och 1900 uppges han ha förlupit sin familj som då bor i Kristiansand. Han hade 1876 fått ytterligare ett barn, en son med namnet Johan Ferdinand Grönqvist! Det visar sig att Johan Gabriel tagit sig till Australien och där tagit samma efternamn som sin bror, Brown. Han avlider efter fall från hästryggen år 1900 i Walhalla, Victoria.

Anna Lovisas dotter Klara Josefina Vilhelmina var gravt synskadad. Hon bildade ingen familj men var en viktig person i skötseln av familjeföretaget.

Anna Lovisa fick ytterligare en dotter, Tekla Sofia Eugenia, som dog i späda ålder.

2. Elias Lindgrens ättlingar

Elias gifter sig 1814 med Maria Helena Boström. Hon har sedan tidigare en dotter och med Elias får hon sonen Anders Elias Lindgren några månader efter bröllopet. De båda tycks inte ha bott ihop någon längre tid. Elias flyttar till Finland med sonen 1821 och Maria Helena flyttar ensam till Stockholm 1816. Sin dotter lämnar hon som fosterbarn i Häverö.

Elias och hans hustru skilde sig aldrig trots att de levde i var sitt land. Elias, som varit skeppare i Sverige, hade också lärt sig spela orgel och i Finland blev det musiken han ägnade sig åt. Han blev kantor och musiklärare, en högt respekterad och aktad person. Det finns idag ett flertal ättlingar till Elias i Finland.

3. Maria Albertina Lindgren

Maria Albertina är noterad som ”ofärdig” i husförhörlängder. Hon vistas en tid hos brodern Elias i Finland men från 1830-talet och till sin död 1876 bor hon hos brodern Carl Johan som efterträdde fadern som organist i Börstil.

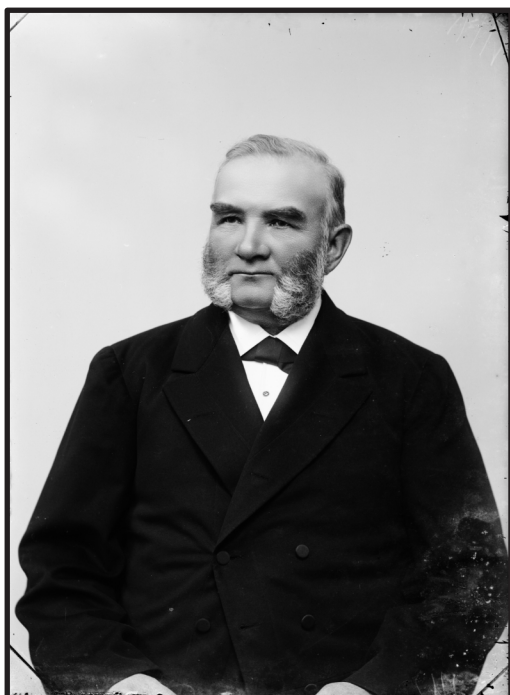
4. Karl Johan Lindgren

Karl Johan efterträder sin far som organist och kantor i Börstil. Han gifter sig 1834 med Anna Elisabet Kjellmodin från Skäfthammar. Paret får fem barn, varav fyra når vuxen ålder och bildar familj.

Karl Johan Lindgrens äldste son, **Johan Edvard Lindgren, blir inspektor och arrendator av Gräsö kungsgård.** Han är gift två gånger och får tre barn. Inget av dem bildar familj på hemorten. Sonen Karl Tomas Edvard vistas några år i Nordamerika men återkommer till Gräsö där han avlider 43 år gammal, ensamstående. I husförhörlängd är efter hans död noterat ”Uppllysning saknas ang. frejd och äktenskapsledighet från hans vistelse i N. Amerika 1891–1904.”

Gräsö kungsgård, brann ner 1899 och därefter återuppyggt till nuvarande. Mannen med hund är J.E.Lindgren.

Edvard Storm

Äldsta dottern, Anna Sofia Karolina, gifter sig 1863 med **Edvard Storm, handlare, stadskassör och kyrkvård i Öregrund**. Paret får sex barn. Två söner och fyra döttrar. Två av döttrarna blir yrkesverksamma som folkskollärare respektive bankkassörska. Ingen av döttrarna gifter sig och de hade under flera år gemensamt hushåll i Öregrund, **kvarteret Flundran 2**.

Flundran 2, idag Långgatan 2, huset i bildens högra nedre del.

Den äldre av paret Lindgren-Storms söner, **Karl Edvard Samuel Storm** blir liksom fadern handlare och även bankdirektör i Öregrund. Hans hustru, med det ståtliga namnet Gustava Maria Charlotta Cecilia Sidenvall, är även hon född i Öregrund. De får fyra barn, två söner och två döttrar. En av sönerna **Edvard Storm** blir kvar på hemorten och fortsätter driva familjens **järnhandel**.

Järnhandeln i Öregrund. Karl Storm med sonen Edvard. Privatfoto

Karl Johan Lindgrens näst äldste son, **Elias Albert Lindgren**, blir styrman och så småningom sjökapt. Han skrivs in i Gävle sjömanshus och gifter sig i Gävle 1872 med Anna Sofia Svedberg. Paret får en son i Gävle, Karl Samuel, **Sam Lindgren**.

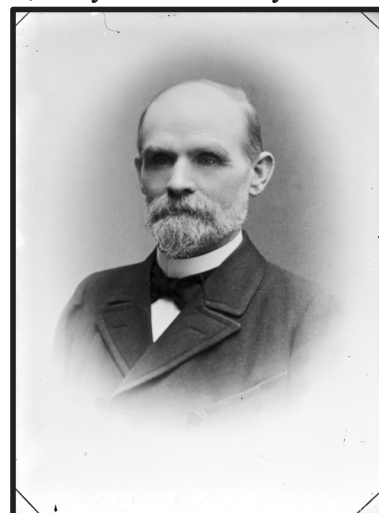
Familjen flyttar senare till Öregrund där de får tre döttrar, Anna Elisabet, Lilly Maria och Lydia Albertina. De kommer sedan att flytta mellan Gävle och Öregrund flera gånger.

Nordanvikskvarteret 17, idag Drottninggatan 4

Hustru Anna Sofia avlider 1887 och Elias gifter senare om sig med barnmorskan Ida Charlotta Jonsson.

När Elias 1931 avlider i Östhammar är han bosatt i **Nordanvikskvarteret 17**.

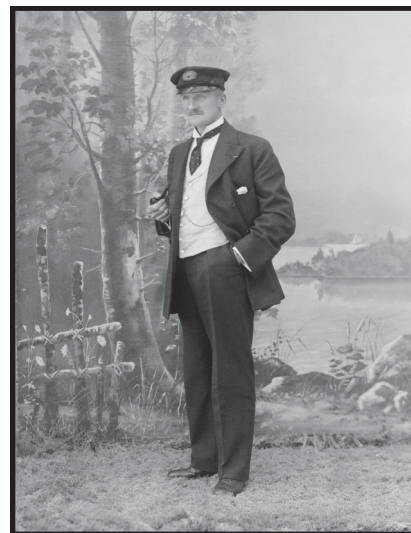
Elias Albert Lindgren 1843- 1931

Elias' son **Sam Lindgren** var en stor personlighet. Förutom sjökapten var han författare och sjömanspredikant. Han gifte sig med Klara Andrea Holm från Gävle. De flyttade till Nyköping där deras tre söner föddes, Carl Tore, Iwo Albert och Olof Torgny. De tre sönerna kom alla att bosätta sig i Östhammar och har idag ett flertal ättlingar i Öregrund och Östhammar.

Lilly Margareta avlider ogift i Östhammar 1974.

Lydia Albertina avlider, likaledes ogift, "Å församlingen skriven" 1966 i Östhammar.

Anna Elisabet gifter sig med predikanten och metodistpastorn Karl Knut Sundström från Mariefred. Som brukligt var och är så flyttar en predikant flera gånger i livet, men paret Sundström slutar sina liv i Östhammar. När Karl Knut avlider 1925 bor de i **Nya Stadsdelen 42**. Anna Elisabet lever till 1959 och är då bosatt i Abborren 1.

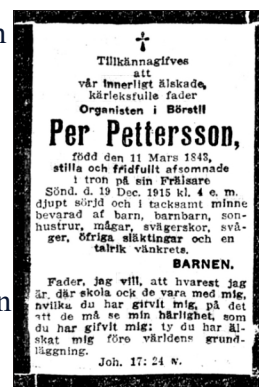

Samuel "Sam" Lindgren

Nya Stadsdelen 42. Höga huset. Bilden tagen från Utsiktstornet

Karl Johan Lindgrens yngsta barn, dottern Albertina Matilda gifter sig 1871 med organisten och skolläraren i Börstil **Per Pettersson**. Albertina Matilda föder 12 barn, varav 3 dör i unga år. Familjen är t.o.m. 1885 skriven på adress Fattiggården, Börstilsby tillsammans många andra familjer. Därefter är adressen enbart Börstilsby.

Av de 10 barn som når vuxenålder är det bara dottern Ester Matilda Kristina som stannar kvar i Östhammar. Hon gifter sig 1912 med fabrikör **Gustaf Adolf Jansson "Bilsta-Jansson"**. De får två barn innan Ester Matilda Kristina avlider i unga år och Gustaf Adolf Jansson gifter om sig.

Bilsta Mekaniska verkstad. Gustav Adolf Janssons fastighet.

Gustav Adolf Jansson "Bilsta-Jansson"

5. Sofia Lindgren

Anders Lindgrens yngsta barn, dottern Sofia, gifte sig 1824 med kopparslagare Sven Gabriel Holz i Östhammar. De hinner bli föräldrar till två döttrar innan Sven Gabriel avlider 1830, endast 34 år gammal. En av döttrarna dör i späda ålder medan den andra, Anna Sofia Holz avlider 92 år gammal i Östhammar, ensamstående.

Karl Adolf Englund

Sofia gifter om sig 1835 med kopparslagare Nils Lundin och de får tillsammans fyra barn, varav två när vuxen ålder. Sofia avlider 1887 i Rådhuskvarteret nr 18.

Sofias och Nils Lundins dotter, barnmorskan Kristina Teodora, gifte sig 1871 med läderhandlaren och garvaren **Karl Adolf Englund**. Han var ägare till fastigheten **Rådhuskvarteret nr 18**. Paret Englund får två döttrar, Anna Maria och Kristina Matilda. Båda döttrarna emigrerar till Nordamerika. Där gifter sig Anna Maria med svenskfödde målaren Peter Erik Söderlund.

Rådhuskvarteret 18, idag Drottning 6, där blomsterhandeln finns.

Sofias och Nils Lundins andra dotter, Katarina Karolina Lundin, gifte sig med häradsskrivaren **Gustaf Fredrik Tranéus**. De förblir bosatta i Östhammar större delen av sitt liv, i **Guldsjärskvarteret 17**.

Parets enda barn, dottern Sofia Lovisa Tranéus gifte sig med handlanden och handelsbokhållare **Carl Robert Holm**. Han var född i Östhammar och son till svarvare Carl Johan Holm och hans hustru Katarina Gustava Wendelius. Familjen Tranéus-Holm emigrerar till USA i omgångar och har där ett stort antal ättlingar.

Guldsjärskvarteret 17, intill Söderbergsgården.

Låt oss stanna här innan vi kommer för nära nu levande ättlingar till Anders Lindgren. Ni är ganska många och kanske upptäcker några av er vilka fascinerande människor som döljer sig i era anor!

Familjen E.A. Lindgren med barn, barnbarn och vänner. C:a 1915

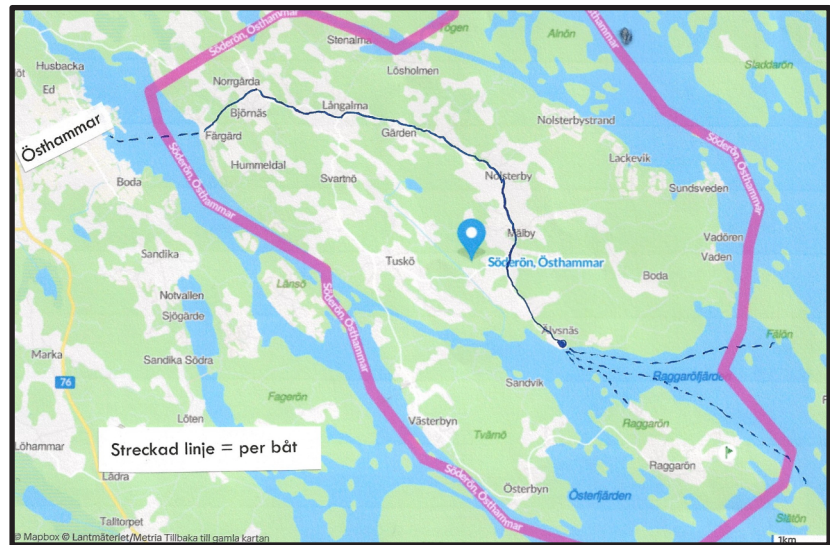
Jag har mina rötter i samma trakter som Anders Lindgren och delar anor med honom. Det var när jag börja följa släkten framåt i tiden som jag upptäckte att jag hade så många länkar till min nya hembygd sedan 80-talet, Östhammar. Jag lovar att det blev en mycket glad överraskning! Kanske någon vill ha kontakt med mig. Min e-postadress är birgittajohnsen@gmail.com.

Lantbrevbärrarlinjen Östhammar – Elfsnäs

Jag läser ur Östhammars Tidning från den 11 februari 1887: ”Lantbrefbäringen å Östhammar-Björnäs-Långalma skolhus-Nolsterby-Mälby-Yttersby och Elfsnäs kommer att taga sin början med ingången av mars månad. Brefbäringsdagar blifva onsdagar och lördagar. Till lantbrefbärrare är antagen hemmansbrukaren Erik Andersson i Långalma gårdet. Från och med mars månads ingång hafa alltså Tvernö-Raggarö-Slätö och Fälöboarne att afhämta och aflämna sin post vid Elfsnäs handelsbod samt likaledes Kulla, Svartnö och Hummeldal sin post vid Långalma skolhus och Tuskö vid Yttersby”.

Denna gånglinje mätte 16 kilometer varav ett par kilometer var med roddbåt för att hämta och lämna post i Östhammar. Under höst och vår när isen varken bar eller brast på Östhammarsfjärden blev lantbrevbärraren tvungen att gå runt och ta sig över vid Karöström vilket förlängde sträckan med flera kilometer.

De öbor som saknade fast landförbindelse, dvs. de boende på Raggarö, Tvärnö, Slätö och Fälön fick själva ta sig till Elfsnäs handelsbod sjövägen för att hämta och lämna post. På Raggarö turades gårdarna om att var sin vecka göra resan över Raggaröfjärden för postutväxling.

År 1896 fick linjen egen stämpel som talar om vilken postanstalt man är ansluten till och vilken ändstationen är vilket i det här fallet blir ”Östh.-Elfsnäs”. Stämpeln är känd fram till år 1900.

År 1899 går lantbrevbärraren Erik Andersson i pension. Från en artikel ur Östhammars Tidning samma år: ”Till lantbrefbärrare mellan Östhammar och Söderön (Elfsnäs) är Anders Bohman från Hummeldal antagen. Företrädaren lägenhetsägaren Erik Andersson i Långalma hade då han avgick från tjänsten bestridt den samma i 12 år och 7 månader. Då linjen Östhammar-Elfsnäs räknas till 16 kilometer och brefbärraren hvarje af veckans 2 turer fram och åter haft 7,5 kilometer att gå från sitt hem för att komma in på linjen och lika långt för att komma hem därifrån, så kan beräknas, att han under sin tjänstetid, lågt räknadt, i postverkets tjänst tillryggalagt en väglängd af 5.865 mil till fots. Efter den promenaden kan det nu vara godt för honom att pusta ut”.

År 1941 började John ”Post-John” Jansson på Elfnäslinjen. Han hade från början ingen bil utan han cyklade från Elfsnäs, där han bodde, upp till Sund vid Öregrundsvägen för att hämta posten. Efter ett tag införskaffades en bil då det blev omöjligt att hantera den ökande mängden av tidningar, brev och paket. John, som var en driftig man hade förutom vanligt körkort för bil även trafikort och tillstånd

för personbefordran vilket gjorde att han kunde ta betalande passagerare med på turen i båda riktningar. Jag började sommarjobba på posten 1968 och då jobbade John fortfarande och jag minns att man fick boka plats i förväg om man ville åka med till Östhammar eller tillbaka ut på Söderön. Det var nog inte alltid det fanns plats.

År 1959 togs bron mellan Tvärnö och Raggarö i bruk vilket gjorde att postturen lades om och man kunde köra bil ända ner till Havsvik. De fasta hushållen på Fälön får fortfarande ta till båt för att hämta brev och tidningar ur sina postlådor som är placerade där. Raggaröbron underlättade mycket för de boende med post och inte minst för leverans av mjölk och andra bondgårdsprodukter.

John gick i pension 1971 men berättelser om hans framfart på Söderölinjen levde kvar under lång tid på posten i Östhammar. Skrönor om tårtor som efter en häftig färd på den krokiga och gropiga söderövägen hade havererat. John fick själv agera konditor och snygga till dem före leverans. Den om hans bil som gick genom isen och som han sålde ståendes på sjöbotten i befintligt skick tycker jag nästan är bäst.....men det finns fler.

Jag lärde mig Elfsnäslinjen 1976 och har kört där till och från under åren. På våren, precis när islossningen varit och solen skiner, är det inget jobb – det är en utflykt med kaffetermos och smörgåspaket i skärgården och samtidigt delar man ut lite post.

Bosse Eriksson

”Post- Johns” Ford 33:a krävde snabb avlämning

I Östhammars Tidning 9 april 1962 finns följande artikel om ”legenden” Johan Jansson.

Johan Jansson började sin postbana 1941. Han efterträdde Gösta Bergkvist på Söderölinjen. Denne som i sin tur hade övertagit sin fars, Olle Bergkvist, postväska, vilken en gång i tiden avlöste den i denna tidningsspalter välkände J.E Nyström från Långalma, ännu idag still going strong trots 93 år på nacken.

J.E.Nyström och även Olle Bergkvist under de första åren, tog genvägen över Östhammarsfjärden med posten på sommaren i roddbåten, på vintern över isen. På den tiden sorterade nämligen Söderödistriktet under Öregrund.

”Post-John” minns krigsårens vedermödor för lantbrevbärarna. Söderöborna skickade då stora matvarupaket till släktingar och vänner i städerna. Det var inte bara en gång John Jansson hade säckar med paket surrade runt hela bilen, på taket och runt alla skärmar.

Post-John i sorteringstagen

Ja, det var tider det, säger Jansson. Många gånger hade man dessutom överlast med passagerare, som åkte med in till stan. Det var för det mesta trångt om utrymmet i bilen.

Två gånger har söderöborna blivit helt utan post under John Janssons tid som lantbrevbärare. Vid båda tillfällena var snöstormar och oframkomliga vägar orsaken.

John Jansson har på sin trad c:a 325 ”vinterhushåll”. På sommaren är det åtskilligt fler som skall ha post, tack vare de till landet utflyttade storstadsborna.

Den bil Jansson kör idag får liksom sina fyra företrädare rulla ungefär 20 mil om dagen. I 7-tiden startar Jansson från Elfsnäs. Under vägen in till Östhammar töms de gula brevlådorna och ordnas med abonnenternas värdepост, som vid framkomsten redovisas i kassan.

- Är det mera post nu än för 20 år sedan?
- Ja, det är det nog. Och posten nuförtiden är mera tungarbetad genom att så mycket är adresserat. Det är också mycket mer av reklambroschyrer, facktidningar och liknande nu för tiden. December är alla postbrevbärarens jobbigaste månad, så ock lantbrevbärarnas. Förutom den omfattande julposten har man då alla skattsedlar som skall ut. I januari är det så massförekomst av räkningar.

Förmiddagarna är präglade av brådska på poststationerna. När vi hälsade på vid Östhammarsposten var sorteringsarbetet i full gång. Med flinka fingrar sorteras brev, tidningar, kort och avier upp i facken. Anderssons post samlas på ett ställe, Petterssons på ett annat och Lundströms på ett tredje, allt beroende på vilken ordning de kommer i brevbärarens trad. Postbrevbärarnas arbete präglas av ordning och organisation: dessutom skall det gå fort, fort. Man blir imponerad när man ser skickliga postmän i full aktion.

I 12-tiden har Jansson allt klart och återfärden kan startas. Han är väntad av aspö-, snesslinge- och söderöborna, som alla vet att "Post-John" ibland är sen, ibland tidig, ibland kommer med glädjepost, ibland med mindre roliga saker. Dock kommer han alltid. Och efter c:a 80 uppehåll för avlämning av post är han hemma igen fram mot kvällen.

Kip

Hela Uppland har nu teleautomatiserats

*Måndagen 23 mars 1964 fanns denna artikel i ÖT.
Det har hänt en hel del sedan dess inom
telefoniområdet.*

Klockan 7,35 på måndagsmorgonen kopplades det sista manuella telefonsamtalet vid Östhammars telestation, Det var fru Irene Mattsson, som då hjälpte en abonnent med ett samtal till Norge. Från och med klockan 7 idag på morgonen är stationen helautomatisk och man kan nu med "petmojens" hjälp koppla sig snart till vilken plats som helst i Sverige. Utländska samtal skall i fortsättningen beställas i Stockholm genom att slå 020 på nummerskivan medan de inländska, till vilka orter man inte kan slå direkt, skall använda 000. I fortsättningen blir det telefonister i Stockholm, som hjälper oss till rätta. Idag blev också Örbyhus – Dannemora – området automatiserat, och nu har samtliga abonnenter i Uppland fått "petmoj".

Personalen vid telegrafstationen ca 1950.

Foto: Skötsner-Edhlund

Östhammars Tidning har i detalj tidigare redogjort för de nyheter som införts i och med att stationen helt

Telegrafstationen, mitt emot Wahlgrens konditori vid Kyrkogatan.

Foto: Skötsner-Edhlund

övergår från manuell betjäning till automatdrift. De väsentliga är, att det i fortsättningen blir billigare att ringa till Uppsala, då man från och med idag får prata 45 sek mot tidigare 24 för en periodmarkering, som kostar sju öre. Vidare får alla abonnenter i norra Roslagen samma teleservice som Televerket kan erbjuda Stockholm genom att kopplas den vägen.

Televerket har skickat ut en broschyr där man redogjort vad man idag kan ringa direkt. Där finns också alla riktnummer till de olika stationerna i landet.

Allting klaffade perfekt vid omläggningen omtalar reparatör B Nilsson i Östhammar för ÖT. Omläggningen har skett successivt och påbörjades redan förra veckan. ÖT-medarbetaren har redan provringt till södra Sverige och det gick klanderfritt att slå samtal till mörkaste Småland....

Tingshusets invigning

Tingshuset (idag Östhammars kyrkas församlingsgård), som invigdes 27 augusti 1924 är snart 100 år. Det gamla Tingshuset är idag museum på hembygdsområdet. Nedan följer en förkortad artikel från Östhammars Tidning, som följs av ett kort utdrag ur Marika Stiernstedts bok "Riksäpplet En bok från Uppland" om en rättegång i tingshuset.

För den, som vid så många tillfällen under de senaste 30 åren haft att bevista tings- eller andra sammanträden i gamla tingshuset i Östhammar, och där tillsammans med allmänhet och vederbörande haft att dragas med de under all kritik varande lokala förhållandena, trängsel, köld och värme, för den var det som en saga att i förrgår få träda in i ett nytt, ståtligt och rymligt, med alla nutida bekvämligheter försett justitiepalats. Glädjen och tillfredsställelsen över att den så efterlängtade dagen äntligen var inne delades av hela tingslaget och givetvis ej minst av själva tingsstaden, som dagen i ära klätt sig i allmän flaggskrud. Det härliga sensommarvädet hade uppmuntrat till stor tillslutning från tingslagets alla delar. Under klockringning från den invid tingshuset liggande kyrkan samlades kl. halv 2 e.m. inbjudna och övriga i stora tings salen. Bland särskilt inbjudna märktes landshövding Edén med fru samt representanter för familjerna Beck-Friis och af Ugglas, ägare till de av tingslaget omslutna bruksegendomarna Harg och Forsmark.

Landshövding Edén intog omedelbart talareplatsen och höll ett stämningsfullt, elegant format och framsagt invignings-tal. Först ville han uttala ett tack och en lyckönskan till Frösåkers tingslag med anledning av tillkomsten av detta präktiga hem för rätt och rättsskipning i orten.

De gamle inrättade gärna sina rättsanstalter lika enkelt som vår gamle svenska lag är enkel och flärdlös. Den oansenliga byggnad härutanför som i väl 100 år varit hem för denna bygds rättsskipning är ett talande exempel härpå. Då tingslaget emellertid till slut måste se till att det blev tidsenligare rustat för rättsordningens handhavande, har man tydligen ej skytt några ansträngningar för att få ett värdigt för att ej säga ståtligt tingshus.

Jag tillönskar domare och nämnd framgång och välsignelse vid arvets förvaltande inom det nya tingshusets murar. Må de ej rubba de grundvalar på vilket lagordet vilar. Vår lagstiftning står inför en genomgripande omgestaltning.

Tingshuset ca 1950

Foto: Skötsner-Edhlund

Men --- i ena eller andra formen bör den gamla goda andan --- hos lagen själv och hos dess väktare bevaras och vårdas. Må de, som i kommande tider här skola skipa rätt, städse möta den aktning för domstolen, som den av ålder åtnjutit. Jag påbjuder alltså fortsatt framtida tingsfrid.

Med dessa här i största korthet återgivna uttryck för sin syn på rätt, rätts sökande och rätts skipande ville landshövdingen förklara det nya tingshuset invigt.

Häradshövding Ringenson tillkännagav nu, att "för att erfara hur toner ljuda i den nya lokalen" nu skulle bjudas på musik och sång. Man hade redan under talen konstaterat, att akustiken i salen var god, och detta bekräftades ytterligare under det vackra sångnummer, som härefter utfördes av professorskan M. Kindberg till ackompanjemang å piano av fru Ringenson-Benven. Efter musiknumret framträdde åter häradshövding Ringenson, antydande, att det efter de båda gedigna invigningstalen knappast kunde behöva ordas mer. Han trodde dock --- som sanningen var --- att ett och annat angående det nya tingshusets tillblivelse kunde vara av intresse.

Häradshövdingen meddelade härefter några fakta och data beträffande det nya tingshusets tillblivelse. Och må något av vad talaren härvid anförde, i korthet form återgivas. Ända till 1916 var hela domsagens arkiv förlagt till en slagstensbyggnad i parken vid Länna bruk. Man förstår vad den innebär för domaren, som intill den tiden bodde i Uppsala, eller hans biträden, att under diverse vidriga omständigheter resa ut till det öde, kalla och mörka stenhuset i Länna varje gång man måste taga del eller avskrift av någon där förvarad handling. Så flyttades domhavandes station till domsagan och domaren slog sig ned i Östhammar. Redan då var det tanke på nytt

Tingshusets södra gavel med gallerförsedda arrestlokaler (de tre högra fönstren). Byggnaden till höger om Tingshuset är Telegrafstationen. Foto: Skötsner-Edhlund

tingshus. Det var ju rent obarmhärtigt, att för varje gång det vid ting vintertid förekom den kortaste enskilda överläggning, fösa ut hela menigheten i mörker och köld. Vad de i timme efter timme i köld och drag eller hetta och dålig luft instängda medlemmarne av rätten utstått där är också en mörk tavl.

Den 6 maj 1921 tillkom den första tingshusbyggnadsstyrelsen, sedan städerna Öregrund och Östhammar ingått i tingslaget. Man enades lätt nog om arkitekt och byggnadsplats och omsider även om byggnadsstil och annat. Vid fråga till slut om byggnadslov gisslade det visserligen betydligt, men landshövdingen gjorde processen tämligen kort och meddelade sådant den 23 februari 1923. Är det nu något fel, sade talaren, att det vackra huset ligger på den minnesrika och urgamla vackra tingsgårdshörnan, så är det landshövdingens fel.

Häradshövdingen begagnade nu tillfället att framföra sitt och tingslagets tack till alla dem som medverkat till den nya byggnaden, först då till den verkställande kraften, entreprenören byggmästare Bernh. Ohlsson, som visat sig vara den rätte mannen på rätta platsen och med vilken byggnadsstyrelsen alltid haft det angenämsta, av inga slitningar stört samarbete. Vidare omnämndes de gåvor, för vilka tingshuset redan blivit föremål. Från häradsdomaren P.O. Janssons i Assjö sterbhus hade härads-hövdingen med åberopanden av ett av den bortgångne i livstiden givet löfte utverkat ett belopp av 5,000 kr. till tingssalens möblering och hos huvudstyrelsen för Uplandsbanken

hade han utbett och utan tvekan tillerkänts de båda ståtliga takkronor som nu prydda rättssalen.

Kl. Halv 5 e.m.samlades ett stort antal inbjudna eller anmälda middagsgäster å Lorenzholm, där man efter smörgåsbord i gamla matsalen bänkades utefter tvänne långbord i stora salen. Här serverades nu av stadshotellets innehavare fint och raskt en härlig middag varvid förekom en hel mängd tal.

Sist talade landshövdingen, som ju hade att tacka å allas vägnar för dagen och fästen och välfägnaden. Det hurrades förstås efter alla tal där ett eller flera hurra kunde komma till användning. Middagen avslöts med kaffe ute på sjöverandan, där talare och åhörare länade varandra åt respektive öden och språkade alla på en gång.

Till kl. 8 på kvällen voro alla bjudna på gratiskonsert i tingssalen, vilken inbjudan man välvilligt efterkom till utnyttjande av ståplatser ända ute i vestibulen. Då det ej behövdes inträdesbiljetter bestods det ej heller tryckta program, utan åtog sig härads-hövdingen att vara ett levande sådant åt sin dotter fru Ringenson-Berven och professorskan Kindberg.

Det blev en konsert, som sent skall glömmas av de talrika åhörarne. Samma konstnärinna å piano ha vi haft förmån höra här förut, men näppeligen en sångerska som fru Kindberg. Hon tog formligen publiken med storm och denna seger försatte henne själv så småningom i det briljantaste erövrarhumör, som också renderade henne många inropningar men kostade henne ett flertal extranummer.

Med denna musikhögtid var den vackra sommarfagra fästdagen i Frösåkers tingslags tingsstad till ända.

Östhammars Tidning 19240829

Marika Stiernstedt beskriver i sin bok ”Riksäpplet En bok från Uppland” (sid 240-242) utgiven 1941 en rättegång i tingshuset i Östhammar. Oklart vilket år.

Marika Stiernstedt föddes 1875. Fadern var friherre och officer och blev så småningom general, god vän med Oscar II för övrigt, modern var polsk grevinna och katolik. Hon har givit ut sammanlagt 21 romaner. Från år 1900 till 1906 var hon gift med flygaren Carl Cederström, åren 1909

till 1938 med Ludvig Nordström. Båda äktenskapen slutade med skilsmässa.

För inte länge sedan tillbringade jag ett par timmar i tingsalen i Östhammar under pågående ting. En tingsal är en vacker anblick, sval och sober har den något av puritansk kyrka, med sin enkla altarring, med officianten och dennes bisittare i centrum, kommunianterna framme vid bordet, det är målsägarna och deras advokater, slutligen menigheten i bänkraderna. Och där är heller inte mindre andakt än i Guds hus. Också här råder Lagen, den svenska, och den får väl anses på sin plats i rang tätt efter det gudomliga. Dess handhavare är, liksom prästen på sitt område, arvtagare i rakt nedstigande led av företrädare som man inte skulle kunna räkna upp mer. Domaren är till och med äldre än prästen, den kristna, ty hans anor går tillbaka till blotet. Ting är ett ord som hos oss uttalats långt före Kristi namn.

Här är domarringen en halvcirkel, med fem nämndemän på vardera sidan om domaren, tio

Häradshövding, nämndemän, åklagare och notarie i Östhammars tingshus, 1953. Fotot är inte från den rättegång som beskrivs i texten.

Foto: Skötsner-Edhlund

inalles. Det är trygga gubbar med litet röda flammor på de väderbitna ansiktena, kanske ger medvetandet om ansvarsfull gärning till landsordningens fromma en aning hetta, trots herrarna inte ser alltför spånt intresserade ut. De är handlande i stan, eller hemmansägare från landsbygden, f.d. fyrmästare Möller från Öregrund känner jag igen.

Några små ärenden stökas ganska lätt undan: en karl har fått fyra supar och tydligen inte kunnat härbärgera dem väl. En man som borde vetat bättre har tänt ris på brandfarlig plats. Det kommer ett barnuppfostringsmål med blodundersökning och många papper på bordet, men det blir inte utrett och måste ligga över till nästa gång. Men så börjar mer folk strömma in i den dittills nästan tomma salen, det väntas uppenbarligen ett mera angeläget mål: mycket riktigt, nu rör det fiske!

Fiskevårdsföreningen i stan mot en herr K. som setts fiska ute på föreningens vatten. Svarande bestrider föreningens rätt att arrendera vatten av stan, emedan staden som sådan inte kan anses vara ägare. Föreningen anses sig ha gjort stor nytta, den har företagit utplanteringar och vill beivra ”rovfiske”. Den har ideella motiv.

Replikeras, att avgiften är 20 kronor!

Men det är högsta avgiften, biter käranden ifrån sig, för husbehovsfiskaren är avgiften bara 5. När man söker skapa ordning, utsätts man för sabotage från enskilda ... Nämnden sitter nu klarvaken. I bänkarna är det fullt: unga karlar i snygga mörkblå cheviotkostymer, blickande rakt fram på domaren i fonden med den fasta blick vi känner till hos dem som är vana att navigera och att söka tämja det försåtligaste av elementen, vattnet. Det påpekas att stadens innevånare faktiskt har fiskat opått sedan urminnes tider och åhöraren börjar känna på sig att herr K. kanske får fortsätta att lägga ut sina skötar. Men det känns också att målet är kvistigt, det ligger så till att utgången kan skapa prejudikat. Det där med urminnes tider är visserligen svävande, men ger samtidigt ett bestickande, oförnekligt intryck av orubblighet.

Det kan nu vara både min läsare och mig likgiltigt hur målet slutligen avgjordes i Östhammar – försåvitt det ännu är klart – men där var vi för en stund fångade i det stora nät som fiskerifrågan lagt runt vårt lands kuster, och det är ett viktigt nät.”

Tings- och Rådhusinventeringen 1999

Riksantikvarieämbetet gjorde 1999 en inventering av Sveriges Tings- och Rådhus. Följande beskrivning gjordes av Östhammars Tingshus.

Tingshuset i Östhammar ligger mitt i staden, ett par kvarter söder om torget och granne med kyrkan och kyrkogården. Det uppfördes 1924 för Frösåkers härad efter ritningar av H. Berven och A. Hedblom.

Tingshusets formspråk har drag både av den kvardröjande nationalromantikens och den rådande 1920-talsklassicismens ideal. Det höga, brutna taket och byggnadens tunga och vilande karaktär hör nationalromantiken till. Den nya tiden kommer till uttryck i byggnadens symmetriska uppbyggnad och sobra prägel, den enhetliga och strama dekoren, de tvådelade sex- och åttafluga fönstren samt i mansardtakets konkava kontur som är mer lekfull än nationalromantikens imposanta tak. Huset kan jämföras med tingshuset i Häverödal, uppfört 1923-24 enligt ritningar av Arvid Huss.

Byggnaden består av en långsträckt och tungt vilande huskropp med två likadana entréer vilka vetter mot gatan. Tingshuset är uppfört i en våning på en hög granitsockel med fasader av gult tegel som slammats beige. Taket är ett mäktigt tegeltäckt mansardtak med konkava fall och i det nedersta takfallet syns fem regelbundet placerade takkupa. Mitt emellan de två skorstenarna, som är sitter rakt ovan portarna, reser sig en kopparklädd takryttare med fritt hängande tingsklocka. Takryttaren kröns av en spira i form av ett svärd som bär upp en vågskål.

De två entréerna är identiska. De nås via en hög stentrappa och markeras av kraftiga portaler av granit. På portalens överliggare vilar två stenklot i vilka härads- eller/och stadsvapnen har huggits in.

Ovan takfoten reser sig en frontespis, tillika takkupa, vilken markerar ingångarnas placering ytterligare. Även frontespisen är konstfullt gestaltad med fönstersidostycken i form av kannellerade pilastrar som bär upp en fronton med ytterligare vapen inhuggna. Själva portarna ligger något indragna i byggnaden och består av trärena utsirade pardörrar med överljus.

Öster om tingshuset breder en trädgård ut sig. Mitt på fasaden skjuter en risalit ut vilken tillsammans med fyra högresta fönster indikerar sessionssalens placering. Risaliten höjer sig ovan takfoten och har ett rakt överstycke. Ovan de fyra höga fönstren sitter fyra runda fönster, en detalj som ofta syns i 1920-talsarkitekturen.

De två entréerna tjänade som menighetens respektive rättens och nämndens ingång. Mitt emellan entréerna ligger salen som vänder långsidan mot trädgården. Ljuset faller in från sidan genom de fyra höga spröjsade och de fyra runda fönstren. Salen har dubbel takhöjd och är mycket ljus. Väggarna är indelade av lisener och bakom domaren finns en bred lisen med en nisch där församlingshemmet numera brukar hänga korset, men vilken också ger domaren mer utrymme bakåt. En likadan konstruktion återfinns i EG Asplunds kända tingshus i Sölvesborg. Kortsidan som vetter mot allmänhetens entré har öppnats upp och försetts med skjutdörrar för att salen ska kunna rymma fler åhörare vid behov. Det ursprungliga podiet har kortats av något och möblemanget är utbytt sedan 1920-talet.

Allmänhetens väntrum är ett luftigt utrymme som löper genom huset, upplyst av höga franska fönster vilka vetter mot trädgården. Ett motsvarande, men för allmänheten otillgängligt, rum finns på den andra sidan av tingssalen.

Århundradets oväder

Under 15 december 1931 drabbades våra trakter av ett våldsamt oväder, som kategoriserades som en nordlig orkan. Några artiklar från Östhammars Tidning. Den första några dagar efter händelsen, den andra 2 veckor efter orkan när omfattningen av orkanens förödelse framkommit och den tredje ett halvår senare, som visar hur timret togs om hand på Östhammarsfjärden.

Det har använts många starka ord för att beteckna arten och våldsamheten hos det nordliga stormväder som tisdagen den 15 dec. 1931 och delvis även påföljande dagar gick över nästan hela vårt land, mest dock dess ostkustrakter och i särskild grad, som det vill synas, sådana för vindriktningen utsatta partier som Gotland och norra Upplands utbuktning i havet.

Från olika håll per radio eller telegraf ingångna uppgifter angiva omkring 30, ja ända till 38 sekundmeters vindstyrka. Det låter fantastiskt, men torde kanske stundtals fläckvis ha varit sant. Faktiskt torde vara, att det på senaste halvseket eller, närmare bestämt, sedan 1882 icke bevitnats en sådan vinterstorm som denna och i alla händelser, att det under den gångna delen av innevarande århundrade icke förekommit. År 1898 en november natt rasade visserligen en nordlig orkan, som pressade ned Östersjöns vatten mot söder, så att Bottniska viken eller åtminstone många av dess småvikar för några timmar blevo nästa vattenlösa, men det var icke i sällskap med snö och därför blevo skadeverkningarna verken av samma slag eller samma omfång som nu. Vi kunna beträffande t.ex. Östhammar erinra om att den nuvarande s.k. båtbasängen morgonen efter nämnda natt var så gott som alldeles vattenlös och att de stora Näsuddsgrunden, som intet människoöga skådat fria, varken förr eller senare, lågo högt över vattenytan. Invid desamma gick ångfartyget Östhammar samma morgon svårt på grund. Kallbadhusbryggan i hela sin längd var bortfluten men återfanns i Badhusparken. Man förstår hur det samtidigt stod till med alla de småbåtar som slitits lösa. Hustak och stängsel, brandstegar och flaggstänger m.m. blevo då hårt

utgallrade av orkanen, men någon allvarligare skogsåverkan förekom icke då, ehuru vindstyrkan därvid måste ha varit minst lika stor som nu vid senaste ”århundradets oväder”. Man får söka särskilda orsaker till den i dessa dagar timade stora skogsdöden och dessa

Foto från ÖT

orsaker ligga ju också ganska nära till hands, nämligen bristen på tjäle i jorden, varigenom trädrötterna saknade erforderligt vinterstormfäste, samt den yrsnö, som vid omkring nollgradig temperatur snabbt bildade tjocka, tunga iskablar utefter varje stam och trädgren, ja, å varje minsta kvist, varigenom träden förlänades en i så talrika fall oemotståndlig svajeffekt, där de utsattes för stormstötarna. Det var denna nerisning som även knäckte luftledningarna av alla slag.

Just här i nordligaste Roslagen tyckes den stora skogsmassakern ha varit mest katastrofal. Man talar om delvis – 95 % demolerad skog, vilket givetvis är överord men kan förklaras, om man räknar med vissa särskilt utsatta bestånd, där man t.o.m. kan tala om 100 %. Överhuvudtaget kan man rimligtvis ej påstå, att förödelsten är så högprocentig ty det skulle ju betyda vederbörande trakts rena utarmning. Så illa är det ju dock inte. Kan en ordentlig inventering inom en snar framtid åstadkommas, skall det nog framkomma helt andra och måttligare siffror. Det som skett innebär i alla händelser ren katastrof för en mängd i synnerhet mindre skogsägare, som omsorgsfullt sparar sin skog i

förhoppning om att vid bättre priser kunna göra sig nytta därav. Den allmänna depressionen, ej minst beträffande virkespriser, den ryska virkesdumpningen och den finsk-åländska konkurrensen på vedmarknaden hade redan pressat ned prisen långt under det normala och bäriga. Och så kom detta naturens ingrepp med nedvräkande över skogsägarnas huvuden av dessa massor för ljusare tider avsedd skog, vars värde nu knappast anses kostnaderna för upp-
röjning, styckning, transporter och förädling. Möjlighet till upplagring för framtiden ingiva blott föga tröst, då barrträdsvirke i fria luften icke behåller kvaliteten mer än ett par tre år. ”Lagerhus” blir det väl näppeligen fråga om, även om virket till sådana nu kan betraktas som gratis liggande till hands.

En ljus sida har denna stora olycka, nämligen den, att här har öppnats ett väldigt fält för arbetsförtjänster just i denna med arbetslöshet så beträngda tid.

*Båtsmanstorpet Ekstolpen i Moxboda, Harg
Foto från Vecko-Journalen 1931*

Vad just Östhammarstrakten beträffar skulle vi kunna rekommendera som en sevärdhet – sorglig visserligen – den förödelse stormen åstadkommit i de vackra skogarna såväl söder som norr om stadsgränsen. Bodaskogen i söder och Husbackaskogen i norr – allmänhetens kära tillflyktsorter under heta sommark dagar. Nu ligger de delvis svepta utefter marken, det ena hundralet träd efter det andra som efter en jättelies gång efter marken. Anblicken är mycket minnesrik men mycket beklämmande. Samma är förhållandet med bl.a. kronskogen norr om Ed samt stadens skog kring nya begravningsplatsen. Inne på själva kyrko-

gården, nyaste delen, har stormen fällt de flesta av de där sparade vackra tallarna, av vilka en i fallet lindrigt skadat det under byggnad varande gravkapellet. På stadens skogar i övrigt, ehuru av föga omfattning, beräknas förlusten till 1- å 2000 träd. Även inne i själva staden lämnade stormen en mängd fula spår efter sig: sju stora träd i Badhusparken, 10 å epidemisjukhusets tomt, ett 30–40 tal träd på lasarettstomten, något tjog i Västra bergsparken och på Hembygdsgården o.s.v.

Just för tillfället ännu kännbarare och berörande en ännu större allmänhet, än de som drabbats av skogsdöden, måste dock betecknas den totala luftledningsförödelse, som gått över denna del av Roslagen och även andra delar av landet. Såväl Östhammar som Öregrund, Dannemora – Hallstaviklinjen som alla socknar däromkring, vilka via Dannemora-Hallstaviklinjen föres med Älvkarleökraft, blevo redan på tisdag förmiddag utan kraft och ljus och detta tillstånd fortsatte ända till torsdag kl. 4 e.m. Det var detta långa strömavbrott som bl.a. förorsakade detta tidningsnummers försening med ett helt dygn, ty natten till fredag måste först tryckas det hela 2 dygn försenade onsdagsnumret av vår andra tidning Tierps-Posten.

Utan ljus och utan elektrisk kraft stå sig tidens arbetsmetoder ganska slätt. Men en lantbrukare, en handlare, en hantverkare, ja till och med en fabrik kan stanna någon dag utan att därmed svika mer än ett begränsat antal medmänniskor eller kunder. Men ett tidningstryckeri, en tidning, med förpliktelser till tusentals prenumeranter och annonsörer! Hur tror läsaren det skulle kännas där! Nödtorftig extra belysning kan man ju även på en sådan arbetslokal lätt nog och snabbt anordna. Värre ställer det sig med alla för elektrisk drift byggda sätt- och tryckmaskiner på en plats som icke har ett eget elektriskt reservverk. Men nu är det skett. Och vi ha blott att beklaga missödet och uttala den förhoppningen att våra läsare ej förorsakats alltför mycket obehag av att tidningen denna gång ej kunnat utkomma på utsatt tid.

Det är en vansklighet att en vecka som denna utgiva och trycka tidning, då man bland så mycket annat saknar telefonförbindelse med yttre världen som vi gjort sedan tisdag middag intill skrivande stund. Huru länge till kan ännu ej avgöras. Endast hemmanätet fungerar och knappt det. Vi sakna f.n. förbindelse icke blott med huvudstaden och övriga ytter-världen utan även med grannstaden Öregrund och grannsamhällena Forsmark, Gimo, Harg och hela den övriga läsekretsen. Till Öregrund har man ännu ej fått ljusledningen återställd i tjänstbart skick.

Det stora skogsraset

Under julkvällen har situationen angående det stora skogsraset den 15 dec. åtskilligt klarnat. Sakkunniga och i skogstrakterna väl orienterade krafter ha kunnat att åtminstone preliminärt beräkna förödelsens omfattning. Orkanböljans kärna tycktes ha haft en bredd av omkring 7-8 mil, från Skärplinge i Österlövsta till Väddö, men har givetvis varit hårt kännbar både norr och söder därom. Det har visat sig att linjen Örskär (på norra delen av Gräsön) – Öregrund – Östhammar – Harg – Bladåker – Knutby kommit att ligga i mitten av nämnda orkanstråk och på båda sidor om denna linje har skogsfallet också varit våldsammast och sålunda träffat bl.a. de stora skogsdomänerna Forsmarks, Hargs och Gimo-Österbybruk, med däri och däremellan befintliga talrika mindre bondskogarne.

Norr om Östhammar, d.v.s. i Gräsöns och Öregrunds stadsskogar har förödelsen icke tagit sig så svåra former. Det är skogar av kustnatur, till stor del bergtall med från början stormhårdade rötter. Det är främst där de högvuxna täta granbestånden taga vid som härjningarna antagit katastrofal karaktär. F.d. prästskogen Karön, strax norr om Östhammar, är knappast mera till. Man kan nu från Karö ström se över ön till Söderby. Hur förödelsen gått fram över Östhammars närmaste omgivningar är förut omtalat.

Men det finns så många andra dystra tavlor, mest beträffande fäderneärvda, väl sparade bondskogar. En hemmansägare i Långalma på

Söderön var under högkonjunkturen bjuden 55,000 kr. för sin kära skog. Men han ville ej gulascha med sina fäders kärlek. Nu ligger skogen där, värd c:a 3,000 kr.

Från Däcksta och Örsta byars hemmansskogar låter det ungefär på samma sätt. Gamle skogsvännen kyrkovärden P. Petterssons livsverk är till stor del spolierat. Häradsdomaren J. Mattsson i Sundby, samma socken, vill ej säga något, vilket betyder, att han djupt sörjer sin f.d. vackra skog. Det skulle leda för långt att söka antyda alla de sorgliga rapporterna.

Strax före jul företog länsjägmästaren i Stockholms län E. Hedemann Gade en tre dagars inspektionsresa genom de av orkanen särskilt härjade områdena och berättar att verkligheten var mera fruktansvärd än han befarat. Någon liknande katastrof inom skogsbruket, säger länsjägmästaren, har icke inträffat på mycket länge och den överträffar tyvärr till och med den stora nunnehärjningen nere på Kolmårdsskogarna i slutet av 1890-talet, då mer än 3,000 hektar skog raserades. De härjade trakterna äro nu så gott sig göra låter snabbinventerade. Inalles synes det vara c:a 1 ½ milj. kbm. Skog som fällts uppe i norra delen av Stockholm och Uppsala län.

Huvudparten utgöres av äldre bestånd med mycket värdefull skog, varför skogsägarna göra betydande förluster. Priserna äro nu så låga, att de i stort sett ligga 3 à 4 kr. under de normala, och flertalet skogsägare hade nog därför räknat med att i vinter endast avverka en fjärdedel eller halv normal årsavverkning. Nu blir de i stället tvungna att i medeltal taga ut tre à fyra årsavverkningar och det finns hemmans-ägare, som fått praktiskt taget all skog förstörd. Hur dessa skall klara sig i framtiden är en gåta. Länsjägmästaren framhåller i fortsättningen, att hårdast drabbade bli de som ha eller rättare hade gammal skog. Vädrets makter godkänna efter allt att döma inte sparandets gyllene regel och inte minst kronans skogar se fruktansvärt demolerade ut. Eds kronopark utanför Östhammar är nästan ett minne blott. Onsdag före jul hölls också ett sammanträde i Östhammar med alla skogsförvaltningarna på

Tre län uppvakta om stormhärjningen.

En delegation ledd av landshövding Edén sammaträdde på Stockholms länsstyrelse. Frågor att lösa var hur all nedfallen skog skulle omhändertas och hur få fram arbetskraft att göra detta. I mitten landshövding Edén, till höger Carl Beck - Fries, Hargs bruk och Gustaf af Ugglas, Forsmarks bruk. 15 januari 1932

trakten för att dryfta framkomliga vägar ut ur eländet. I stort sätt framkom härunder, att det är fyra saker, som i första hand erfordras, nämligen för det första tillstånd till interimisflottning i Olandsån och Forsmarksån; för det andra utbyggnad av dessa flottleder under de närmaste månaderna, vilket arbete efter allt att döma måste ske med arbetslösa från andra landsdelar; för det tredje kredit på cirka 4 milj. Kr. för arbetskostnaderna för virkets uppbearbetning och transport och vidare hjälp åt bönderna att leda drivningsarbeten på deras skogar. Sedan kommer som sista och kanske icke minst viktiga punkt att finna köpare till dessa virkesmängder. Tre miljoner timmer konsumera icke vilken såg som hälst, allra minst nu, då de väl i allmänhet äro fullköpta. Och ett par 300,000 kbm. Sulfitved är inte heller så lätt att placera.

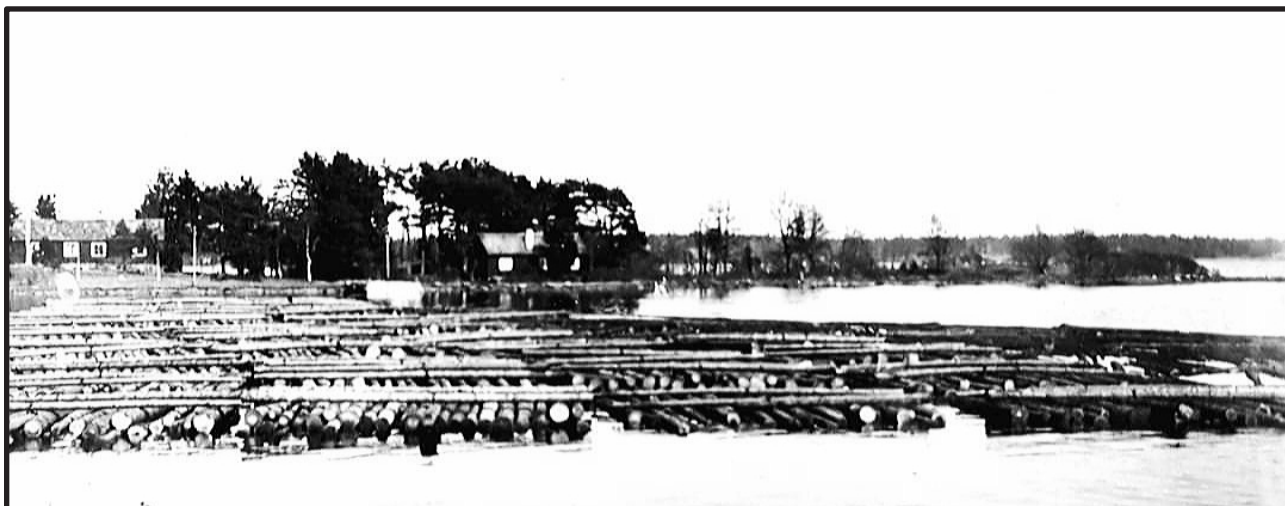
Man får emellertid utgå ifrån, att det allmänna i en eller annan form vill träda emellan. Virket måste nämligen bland annat ovillkorligen vara upparbetat före maj månads utgång om vi icke skola riskera masshärjningar av virkborrar, bergborrar m.fl. insekter, och man knappast räkna med att de enskilda skogsägarna utan hjälp kunna verkställa dessa arbeten. Ja, hur allt skall kunna ordnas, slutar länsjägmästaren, är tills vidare svårt att bedöma, men man måste ju räkna med att statsmakterna inför en sådan här naturkatastrof komma att befinnas villiga räcka en hjälpende hand. Och alldeles självfallet torde nog vara, att länsstyrelserna i såväl

Stockholm som Uppsala med all kraft komma att bistå sina länsbor.

Ehuru det visserligen ej var något väder att vistas ute i är det dock förvånansvärt att inga olyckor med avseende på människoliv inträffade under stormens våldsamma framfart., då folk i skogen sannerligen voro utsatta för stora risker. Det berättas om en kolare, som satt i sin koja i Lövestatrakten och tyckte att det var fasligt kusligt, när räden började knaka och braka. Ett träd föll också över kojans och tryckte ihop den och kolaren, där han satt. Dessbättre hejdades fallet av grenarna så att han lyckades göra sig fri och krypa ut oskadd. En ung man från Husbacka, nära Östhammar, var stormdagens f.m. på väg genom skogen till staden. Han ansåg sig emellertid ej kunna med livet rädda sig igenom trädraset runt om honom, utan sökte sig en omväg uteder fjärdstranden, där ingen storskog hotade.

Östhammarsfjärden som flottled

Aldrig förr ha de nu levande bevittnat ett sådant skådespel, som Östhammars hamnområde för närvarande förete och troligen får ingen nu levande hädanefter heller bevittna det en gång till. Vi misstaga oss knappast, om vi antaga, att långt ifrån alla stadsbor begagnat tillfället eller haft något ärende ned till sjösidan och kommit att se hur det just nu ser ut där. Det tillfället bör emellertid utnyttjas snarast möjligt, ty timmer-

Utskeppning av timmer i maj 1932. I bakgrunder Krutudden

Foto: Curt Berggren

flottningen i Östhammar har börjat. Den ena flotten efter den andra, och rätt snart är det hela blott ett minne – om man undantager bark-skräpet efter timret, som kanske glömmer sig kvar rätt så länge.

Det är som alla veta, timmerdrivningarna från grannskapet efter det stora skogsraset den 15 december, som gjort fjärden till ett timmermagasin. Att själva hamnområdet även tagits i bruk har sina särskilda skäl, bl.a. de bekväma bilvägarna ända ut till lämpligt vatten eller -rättare sagt – till bekvämt tillgängliga isfält, dit det mesta timret fördes redan under "istiden". Då isen för några veckor sedan försvagades och hastigt försvann syntes

det knappast någon minskning i skogarna, varför transporterna fortsattes och fortsätta oförminskat ännu och kanske hela sommaren. Endast till Östhammars hamnbrygga framföres dagligen timmer med 4-5 lastbilar, vilka med ända till 60 stockar pr lass och 4-5 resor dagligen medhinna icke så litet. Till denna avstjälpningsplats kommer en hel rad "magasin" fjärden runt, dels "grimor" i enkelt lager flytande stockar, instängda medels stockkedjor, dels verkliga flottor lämpligt förankrade

eller förtöjda och av vilka man ovan vattenytan ser endast omkring en femtedel av den verkliga mäktigheten. Dessa flottor vänta på högvatten för att kunna tagas loss och bringas ut i rum sjö, varefter tillkommer behovet av lämpliga vindar för att bogserbåtar skola kunna manövrera dem och föra dem t.ex. ut genom det grunda och trånga men prickrika Länsö sund. Vid Östhammars ångsåg ligga 14–15,000 sågtimmer, mest från bolagets egna skogar. Det är planerat för hemmaförädling men utan extra forcering. Åtminstone går sågen ännu utan nattskift.

Mycket timmer skeppades från Kvistagran norr om Gammelhus till Östhammars-fjärden.

Foto: Privat

Allting går igen

Pumphuset vid Östhammars busstation passerar av många resande dagligen. Här följer en artikel från Östhammars Tidning 1933, som har lite olika teorier vad namnet Pålkällan kommer ifrån.

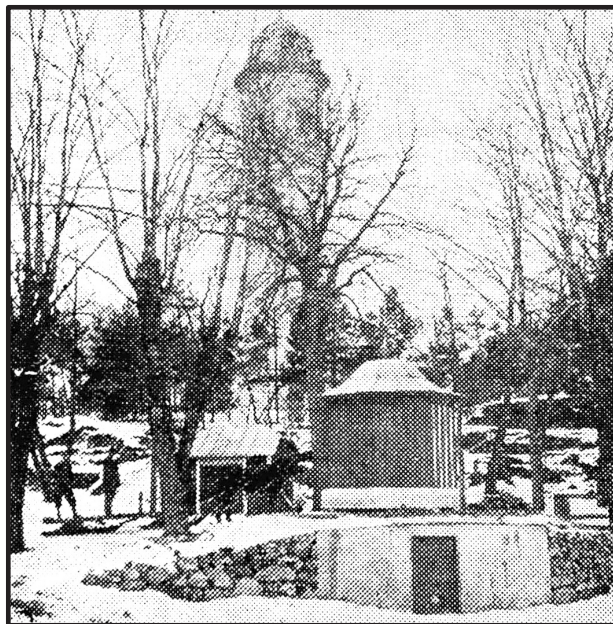
De äldre här i staden ha på senaste tiden säkerligen med igenkännande blickar fäst sig vid, att det på gamla Pålkällans plats vid tullen tillkommit en "byggnad", vars uppgift man begripligt nog ej fått klar för sig. Åtgärden är heller ingen annan än ett pietetsfullt återställande av något gammalt och fornt. Vi mena den brunnskur, som syns på bilden här ovan. Den har sedan omkring 40 år tillbaka, eller då källan fick en modern handpump, varit förvisad till att tjäna ett prosaiskt ändamål, nämligen som redskapsbod ute vid nya begravningsplatsen. Då efter gravkappelets med redskapskällare tillkomst därute kurens uppgift där var slutförd, kom man på tanken att göra den åter till brunnskur på dess urgamla plats i staden.

Detta återbördande hade kanske dock näppeligen skett, om icke Pålkällan själv genomgått en betydande förvandling.

Då vattentornets pumpverk för något år sedan allt oftare visade sig otillräckligt att motsvara den raskt växande vattenförbrukningen i staden, blev det nödvändigt att tänka på reservmöjligheter. Enklaste utvägen var att tillgripa den tillgränsande Stadsängens grundvatten och vid behov med särskilt reservpumpverk pressa in felande vatten i stadens ledningsnät. Men var skulle man placera ett sådant extra pumphus. Det måste förläggas helt nära den nya infartsgatan, och där kunde det – hur man än byggde det - svårligen bidra till infartens förskönande.

Då kom någon på den ljusa idén att förlägga alltsammans – i den gamla Pålkällan, som ej gjort någon nytta på 20 år. Och så skulle Pålkällan åter bli vattenförande, människorna till hjälp och trygghet liksom den tidigare varit under århundranden.

Sagt och gjort. Den rymliga men tomma källan fylldes delvis eller så, att dess botten – numera cementgolv – kom i jämnhöjd med Stadsängen eller Pålkällhagen, varjämte den betydligt ut-

vidgades åt sidorna. Taknivån har dock ej ändrats utan ligger med sina respektabla gamla slitna brunnshällar kvar på urgammalt läge. Och dit ovanpå har man nu, som sagt, återbördat den gamla stiltrogne brunnshuven.

På tal om Pålkällan och dess forntid vore det kanske i ovanstående sammanhang av intresse att låna sig åt vissa funderingar eller åtminstone tankeexperiment – forskning i vanlig mening kan det ju näppeligen bli tal om, då det helt och hållet saknas både urkunder och geologiskt undersökningsmateriel.

Redan källans namn består med flera förklaringar. Den vanligaste är, att Pålkällan fått sitt namn därav, att den ligger i bergslänten alldeles nedanför och blott få meters avstånd från stadens forna "rättskipningsplats" med bl.a. skampålen (ock kanske även galgen). Och skampålen, den var under ett långt skede av stadens historia en ingalunda oviktig samhällsinstitution. Man kan ännu läsa i stadens historia, hurusom vällovliga "fischerskapet" (borgerskapet) vid ett tillfälle, då det av någon anledning kom på kant med de styrande, i sammanhang därmed tillställde borgmästare och råd, d.v.s. magistraten en skriftlig erinran om att "det är våran körska, våran rådstuva och våran skampåle med".

Då skampålen hade en så samhällelig betydelse, att den nämndes bredvid "lag och evangelium", rådstuga och kyrka, så är det ej underligt, att källan där bredvid kom att heta

Pål-källan, d.v.s. källan vid Pålen till skillnad från andra källor i staden.

En annan namnförklaring vill hävda, att källan en gång i medeltiden blivit helgad åt S:t Paul (Pål). Det var ju ej ovanligt under katolska tiden, att en trakts pålitligaste källa blev uppkallad efter något helgon. Med denna förklaring må nu vara huru som helst. Så värst trovärdig torde den knappast kunna sägas vara.

En tredje namnförklaring är Porlkällan, källan som porlade fram i dagen. Redan i slutet av 1400-talet torde dess flöden ha vället fram ovanför saltsjöns vattenlinje, sedan Nordanviken, som då betäckte hela nuvarande Stadsängen ända till Eds by, dragit sig undan så pass, att källsprånget kom i dagen. Man torde knappast misstaga sig på att det rent av var detta källsprång, som gjorde, att en del av ursprungliga stadens bebyggare flyttade från Ed just ned till Guldskäret, d.v.s. nuvarande Östhammar. Utan betryggande vattentillgång måste ju en "stadsanläggning" - då som nu - vara redan från början mer än vansklig.

Om nu källan från början benämndes Porlkällan, så är det förklarligt om bokstaven r så småningom försvann i uttalet sedan sedan källan vid något senare skede fördjupats, kringmurats och täckts, så att dess porlande icke längre kunde iakttagas utan så småningom alldeles glömdes. Så kom skampålen till och tog hand om namnfrågan - som man förmodar.

Som fjärde namnförklaring kan tänkas, att källan, som ju från början endast måste ha varit en rännil ovanför strandlinjen, snart befanns obekvämt vid vattenhämtning med dåtida kärl, uteslutande träämbar eller stävor, varför man i sinom tid tvingade den att bilda vattensamling eller förråd att "käva" ur eller rent av väga upp med brunnskrok. Till den ändan grävde man i den bergfria delen kring åderns mynning en grop, som på vanligt sätt omgavs med nedslagna pålar. Därav kunde det ju också bli Pål-källan. Då man kom så långt fram i tiden, att man hade råd att skaffa sig borrh och bergkrut, fördjupades denna stadsbrunn och pålverket försvann samt ersattes med stensättning, som stod sig till 1933 års cement och betong.

Namnet Pålkällan höll sig dock kvar fastän pålarne voro borta och glömda. Även i detta fall blev det, som sagt, så småningom skam-

pålen, som åter fick övertaga och fortsätta att utgöra förklaring till källans namn.

När allt kommer omkring är kanske skampålen dock alldeles oskyldig i denna namnhärledning, som snarare torde komma först från porlandet och senare från pålandet.

Därmed har man beträffande den medeltida Pålkällan räddat en del av dess gamla poesi. Men långt ifrån all dess forna ära och betydelse. Den måste ju en gång varit den viktigaste av stadens tillgångar, en mötesplats, där alla kunde förse sig med det viktigaste. Den hade intill vattentornets tillkomst 1916 ryktet om sig att aldrig tryta. Men det ryktet torde ha förskrivit sig från den tid, då dess vattentillföringsområde ännu ej minskats av det stora torrlägningsföretaget vid slutet av 1880-talet, då stora tillgränsande delar av Börstils och Hargs socknar torrlades medels

Dikning.

Lördagen den 1 Maj kl. 10 f. m. kommer att till den minstbjudande öfverlätas dikning och bergsprängning i utloppet mellan Kanickebol-sjön och saltsjön. Arbetet kommer att utbjudas i mindre poster om 100 à 200 famnar.

Auktionen kommer att hållas vid den s. k. kanalen vid vägöfverkö-rningsstället emellan Kanickebols tegelbruk och Östhammars stad.

Direktionen.

Roslagsbladet 1886

nuvarande Bodakanalen genom Östhammars stads södra del. Före den tiden skedde avrinningen från det vidsträckta nederbördsområde, vars sista bottensatser nu utgörs av Kanikebols- och Markasjöarne, förnämligast i den sänka genom Nya stads-delen, som sträcker sig från "Stadsmossen" genom nuvarande Runvikska tomten och vidare genom änkefru Charlotta Anderssons tomt ned till Badhusviken. Vattenflödet torde här varit betydande, då det, vad känt är, lämnat kraft till Börstils prästkvarn, en "skvalta", som måste ha legat just i Rådmansgatans "sjöside" vid

sistnämnda tomt, strax hitanför godtemplar-
huset. Den "kvarnströmmen" torde emellertid
blivit oanvändbar långt före Bodakanalens
tillkomst. Genom tillkomsten av nämnda
kanalsprängning till fyra meters djup torde
hundratals kvadratkilometers grund-vatten ha
frångått de urbergssprickor, som utgjort
Pålkällans ådror. Men det, som blev kvar efter
Bodakanalens tillkomst, var länge tillräckligt
för stadens behov – i vanliga fall. Äldre stads-
bor minnas emellertid hurusom det under
svåra torkperioder ibland måste ransoneras vid
Pålkällan. Att den i äldre tider var outtömlig är
ej att undra på, då den, som sagts, före den
omnämnda sjösänkningen hade att
tillgodogöra sig ett mångdubbelt vidsträcktare
grundvattensområde än nu.

Att Pålkällan en vacker dag alldeles sinade
strax efter det pumpverket i vattentornet satts i
gång 1915, bevisar, att källans vatten alltid
kommit från inlandet eller genom djup-
sprickorna i det bergmassiv, som mot staden
avgränsar det ovan nämnda nederbörds-
området. I det avseendet är dagens Pålkälla en
annan än den ursprungliga. Den nya
"mekaniserade" Pålkällan tar sitt vatten från
rakt motsatt väderstreck, d.v.s. från, som ovan
antytts, stadsängens grundvatten, vilket vissa
årstider står så högt, att det självrinner ur ned-
slagna rör nära en meter ovan ängens jämna
yta, som därför dock ej visar tecken till över-
svämning. Denna självrinning har tillvara-
tagits även i den nya källans maskinsal - för
vad ändamål är oss ej bekant.

Vår Pålkälla rediviva, den återuppståndna,
arbetar nu fullt rationellt och är som sagt helt
mekaniserad såsom allt annat nu för tiden.
Inga människokrafter erfordras, blott en enda
hand, som trycker på en knapp till den
elektriska motorn och vrider på en kran å
pumpverket. Så blir det vatten. 200 minutlitter
jämte de 80 minutlitrarna från vattentornets
pumpverk. Det blir tillsammans över fyra-
hundratusen liter per dygn, vilket för lång
framtid bör räcka för behovet i staden, som
därjämte är betjänad av en hel del allmänna
brunnar och ännu flera privata. Den nya
Pålkällans reservresurs har heller icke
tillkommit på grund av vattenbrist i vanlig
mening utan för effektiv hjälp och räddning
vid eldsvådor och för att vikariera vid till-
fällena då vattentornets pumpverk avstänges på

grund av strömavbrott eller för reparation eller
utbyte av slitna maskindelar.

Men även en reserv behöver en reserv – ibland.
Då "Älvkarleökraften" strejkar, vilket dess
värre ännu icke är allt för ovanligt i denna
landsända, då står vi där med vår strömlösa
motor, som skulle draga reservpumpen. Av
sådan farhåga står man i begrepp att i den nya
Pålkällans rymliga (12 kvm.) "maskinsal"
uppmontera en explosionsmotor att vid behov
övertaga rörelsen.

Tillträdet till Pålkällan sker ej längre uppifrån
utan genom en dörr mot nya infartsgatan över
Pålkällhagen. Dörren ifråga tyder ju, enligt
bilden, på en vanlig källare. För att omintet-
göra denna källarverkan har man för avsikt att
gömma dörren ifråga och dess sidopartier
medels plantage eller buskgrupper.

Den gamla poesin över Pålkällan och dess
livgivande flöden tillhör nu emellertid det
förgångna. Där möts icke längre stadens flickor
eller jungfrur under kvällens skymning för att
få en pratstund med bekanta, som inträffade
där för att hämta dagens sista vattenbehov –
vilket icke alltid var något trängande behov.
Fastmer då god utsikt att träffa "vännen" som
smög omkring där under popplarnas och
almarnas kronor, väntande på den rätta för att
bistå henne i det synliga ärendet. Månet
hjonelag torde under tidernas lopp ha grund-
lagts där eller avtalats på vägen därifrån mellan
en ungmö och hennes flaskbärande kavaljer,
eller vid avskedet hemma vid gårdsgrinden.
Det kunde vara den glade sjömannen, som från
Pålkällebergets busksnår lockat med tonerna "...
i mitt hjärta känns - pumpa läns" eller en
svärmisk flicka som från ett annat snår svarat
med "Källan sprang ur jordens barm", varefter
man "kom så fram till källans brädd" för att
sedan följas genom staden och kanske genom
livet.

Ovanstående är, som sagts, ingen vare sig
vetenskaplig avhandling eller historisk
undersökning, utan endast en åldrad med-
borgares funderingar och spekulationer
beträffande ett av hans hemorts gamla minnen,
på samma gång det alltid varit dess kanske
livsviktigaste tillgång.

J.S.A

Då "Östhammar I" och "-II" ännu plöjde Roslagsvatten

"Tvåan" numer degraderad till pråmen "Brage"

Artikel i Östhammars Tidning 19591105, författare "Bi de Vind" och bilderna från artikeln

Gamla sommarminnen från pojkåren dök plötsligt upp då en stockholmare i oklanderligt vit seglardress kom på oväntat besök en solig julidag i somras.

Är det Bi de Vind jag har glädjen att se? frågade han.

Ja, om det ska vara någon glädje," sa jag.

Jag råkade för några år sedan läsa "Till Rors" recension av "I storm och stiltje" och rekvirerade boken från Ekblomstryck och det blev mycket roligt få återuppleva bekantskapen med de tjusiga östhammarsbåtarna ettan och tvåan, som jag rest med så otaliga gånger alltsedan skolpojsåren, fortsatte han.

Stig in och sitt ner så ska vi titta efter om vi kan få någonting att läska oss med i denna ljuvliga sommarvärme, sa jag.

Det är fint, sa han, *och så säger vi väl du?*

Javisst, sa jag.

Och så började fabrikör Einar Ohlsson att berätta.

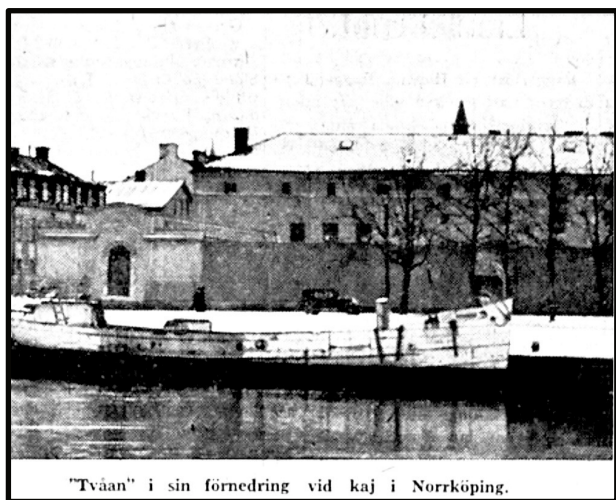
Vi var först inne i Östhammar och rotade efter dig. Vi träffade en välvillig och hjälpsam herre, David Blomquist, som sa att du bodde på Raggarön. Han lånade ett sjökort av Einar Söderholm i "Trafik" och visade hur jag skulle gå. Det såg trångt ut i inloppet men vi hade solen i ryggen så jag såg tydligt hällorna om styrbord och det gick bra att krypa in och ankra utanför sjöbodarna. Jo, ser du, redan år 1901 hyrde vi sommarnöje hos Gustaf Andersson och hans hustru Maja i Tomta på Vaddö och där tillbringade jag skolfrierna under sju år och reste med Östhammar II för det mesta, ty jag vill minnas att ettan och tvåan delade på bryggorna i kanalen och att tvåan fått Tomta på sin lott. Första året fördes tvåan av kaptenen Carl Hallberg och minns jag rätt så dog han året därpå. Sen blev styrman Eric Ericsson kapten och med honom för jag ut till Tomta varje sommar till 1922, då också han gick bort. Några vänner och jag skulle i oktober eller kanske var det i november hälsa på hos Maja i Tomta, som då blivit änka. Vi skulle resa en lördagskväll kl. 9. Som du

kanske minns gjorde tvåan nattresor från Stockholm på den tiden. På fredagskvällen hade vi tät tjocka i stan och hela skärgården och becksvalt höstmörker. Jag undrade om tvåan kunde klara sig in till stan i så svåra siktförhållanden och gick därför ned till Strandvägen. Tvåan syntes inte till och ombord på ettan som just låg inne vid kajen fick jag den beklämmande upplysningen att kapten Ericsson fått blodstörtning och blivit landsatt i Östanå f.v.b. till sjukhus. De trodde dock att lotsstyrman Lundin skulle ta in tvåan genom skärgården senare på kvällen om det stod i mänsklig makt, men litet sent skulle det säkert bli. Jodå, hon kom in och på lördagskvällen avgick hon i vanlig tid under befäl av kapten Gustaf Lundin, som var ovanligt tyst och allvarsam, då jag hälsade på hos honom uppe på bryggan. Han pekade på den stora trälår, som stod framme på backen, du vet ju att ett fartyg inte tar ombord en fritt stående kista. Jo, där ligger Erik, sa Lundin och sedan sa vi knappast ett ord mera medan vi stälvade ut i nattsvarta skärgården. Tidigt på söndagsmorgon gick jag i land på Tomta brygga och tvåan fortsatte med sin bortgångne befälhavare till hemortens kaj. Kapten Lundin förde sedan tvåan i många år och sen kom andra kaptener tills östhammarsrederiet sålde båtarna till Waxholmsbolaget. Tvåan försvann

väl ur skärgårdsflottan i mitten av trettioalet. I december 1937 fick jag plötsligt syn på henne vid en kaj i Norrköping, demolerad till pråm, med masten och hela den minnesrika överbyggnaden bortrakade. Jag tog några foton av henne som du kan få. Tycker du inte som jag att det är beklämmande att se vår gamla barndomsbåt i sådant förnedrande skick? I början av 50-talet fick jag se en notis i Svensk Sjöfartstidning att gamla tvåan i sin sorgliga egenskap av pråm under namnet Brage legat under bogsering efter kusten tillsammans med en annan pråm i så hårt väder att den andra pråmen förläste - men gamla tvåan klarade sig, så det var nog gott "virke" i vår gamla sommarbåt.

Det var inte utan att jag kände mig ganska puff över min gästande stockholmares kännedom

"Tvåan" i sin förnedring vid kaj i Norrköping.

om tvåans öden och äventyr. Visserligen kommo östhammarsbåtarna ofta på tal under min stockholmstid då jag stötte ihop med gamla sommargäster från pojkåren och nog lät det som om alla hade de gamla båtresorna genom kanalen och upp till Östhammar i glatt och angenämt minne, men ingen hade haft så gott "kom ihåg" som Einar Ohlson. Långt efter sedan vi avnjutit Esters goda middag ombord i "Vikingaland" fortsatte sommarminnena från pojktiden att välla fram.

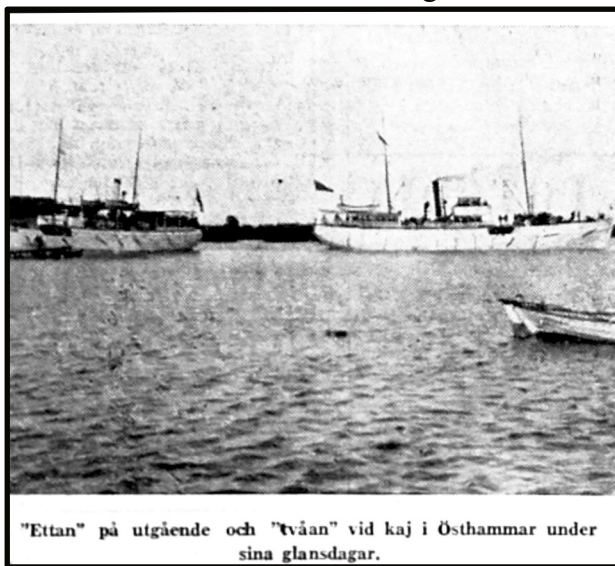
Alltid är det väl någon mer än jag som kommer ihåg så festligt det var då "tvåan" för första gången lade till vid ångbåtsbryggan i Östhammar. Alla flaggor vore hissade och tvåan hade det färgglada signalstället festligt fladdrande över topparna. Kajen var full av folk och faktor Lindgren och hans pojke Robert

sköto salut med rådman Lindbergs gamla livsfarliga salutkanoner så att alla hajade till och de finkladda damerna hoppade förskräckta undan krutröken, ty åtminstone Roberts kanon hade en krutladdning som nästan tittade fram ur mynningen. Vi pojkar glodde hänryckta på tvåans vackert guldornamenterade namn med Östhammars stadsvapen på både styrbords och babords bog. Och nästan lika festligt var det varje sommar då båtarna kommo strax före midsommar med alla sommargästerna ombord, av vilka flertalet stannade hela sommaren. Då stodo vi pojkar på bryggan i spänd förväntan på att få se hur våra sommargästflammar skulle se ut, om de vuxit till sig eller inte.

Flicknamn som jag ännu kommer ihåg äro Märta Strandberg, Dagmar Hallberg, Greta Moberg, Anna Söderström, Lissie och Mary Olsson. Bland sommargästpojkena minns jag Halvar Sundberg, som lär vara professor numera, Mauritz Larsson, som blev ingenjör och gifte sig med kronofogde Sundbergs äldsta dotter Ingrid, varefter de emigrerade till Amerika, Olle Strandberg som blev operasångare liksom pappan och farmor Charlotta, ja, hon var ju operasångerska förstås, Lasse Strandberg som blev försäkringsman, och Anders Strandberg som först var kontorist hos vår dåvarande provinsialläkare Anders Lindstedts pojke Gösta (firma G.A. Lindstedt & Co, senare förkortat till Calca) och därefter andre tenor i Björlingkvartetten, Kalle Moberg som vi kallade "Krut-Kalle" därför att han sköt sönder ena handen med en för hårt laddad större dassnyckel och fick gå med labben i paket hela den sommaren.

Sedan han slutat plugget kom han med på en expedition till Sydamerika, jag tror det var med Erland Nordenskiöld. Han gifte sig med en indianska och när de andra reste hem till Sverige stannade Kalle kvar i urskogen. I någon av sina böcker berättar N. att när de paddlade uppför en flod i jungeln fingo de se en tiger i strandkanten. Kalle hoppade i plurret med en kniv mellan tänderna och högg ihjäl tigern. Det där låter nästan för fint för att vara sant men han var en djärv och oförvägen krabat redan som en sommargästpojke i Östhammar. Något som fattades honom, liksom oss andra

småpojkar, var väl moraliskt mod. En dag då vi bodde i Högalundsviken lurade Kalle oss att gnida in oss i ansiktet och hela kroppen med gyttja och kimrök, så att vi sågo ut som avgrundsandar och så kommenderade han språngmarsch ut på Sandikavägen, där vi ideligen upphävde vilda indianska krigstjut. Plötsligt mötte vi en gammal gumma som stirrade förskräckt på oss. Då vi kommit förbi och vände oss om hade gumman segnat ner på vägen. I stället för att vända om och se efter hur det var med henne stucko vi in i skogen och rusade tillbaka till Högalund, badade av oss smörjan, klädde på oss och togo på oss våra oskyldigaste söndagsskoleminer men under spänd väntan på vad som hänt med gumman. Det gick några oroliga dagar men vi hörde ingenting. Hon hade väl sluppit undan med en chock och dessbättre repat sig. Sommar efter sommar kommer också skådespelaren Albert Stål, som rådman Lindbergs "allt i allo" jungfru Fina Fernkvist (joka) kallade "Hans nåd skådespegel". Han finansierade sin sommarvistelse genom att

"Ettan" på utgående och "tvåan" vid kaj i Östhammar under sina glansdagar.

jobba i rådman Lindbergs bokbinderi men på kvällarna höll han till på "societén", där han tillsammans med Strandbergarna anordnade uppskattade teaterföreställningar. Någon gång kunde vi få se rådman Hjorths pojke, läroverksadjunkten Hjalmar Hjorth kliva över landgången för ett besök hos pappan, som var stolt över sin pojkes "tyska grammatik", som blev en "bestseller" på den tiden. När jag tittar i det nötta exemplar som berett mig så mycken kvällsmöda ser jag att detta var trettonde

oförändrade upplagan men det blev visst så småningom över trettio upplagor.

Det är väl ingen större överdrift att påstå att östhammarsbåtarna hade en viktig uppgift att fylla på den tiden då, vår enda förbindelse landvägen med yttervärlden var den krångliga vägen med byte från hästskjuts till smalspårig järnväg i Harg, till bredspårig i Dannemora och ibland tågbyte både i Örbyhus och Uppsala, en epok salig i åminnelse från julresor i kyla och snöstorm. Nog måtte ångbåtstrafiken varit en del av själva livsnerven för norra Roslagen eftersom ångfartygen Wäddö kanal, Per Ennes och Furusund också anlöpte våra bryggor, samt hjulångaren Vingåker som var i farten i förra seklets sista hälft. Att de minnesrika båtarna liksom så mycket, mycket annat trevligt slutligen blevo utslagna av den framstormande bilismen är en annan historia som visar att "framåtskridandet" är obevekligt i sin ständigt snabbare framfart.

Bi de Vind

Några av de personer som omnämns i Bi de Vinds artikel

Albert Edvard Joakim Ståhl, född 2 augusti 1877 i Stockholm, död där 18 december 1955, var en svensk skådespelare. Ståhl scen-debuterade 1902 och filmdebuterade 1915 i Mauritz Stillers *Madame de Thèbes* och han kom att medverka i drygt 50 filmer. Han var sedan 1913 gift med skådespelaren Ingeborg Söderberg.

Några av de filmer som Albert medverkade i:
När syrenerna blommar (1952) *Starkare än lagen* (1951)

Restaurant Intim (1950) *Smeder på luffen* (1949) *Flickan från fjällbyn* (1948) *Den långa vägen* (1947)

Supé för två (1947) *Dynamit* (1947)

Brita i grosshandlarhuset (1946) *Begär* (1946)

Halvar Gustaf Fredrik Sundberg, född 19 augusti 1894 i Hedvig Eleonora församling i Stockholm, död 25 september 1973 i Stockholm, var en svensk professor i statsrätt vid Uppsala universitet. Sundberg var också politiker (höger) samt finansborgarråd i Stockholms stad 1936–1940.

Olle Strandberg tillhörde en känd familj av operasångare och var son till Max Strandberg. Han studerade vid Musikkonservatoriet och Operaskolan 1903–1908 och scendebuterade 1907 på Stockholmsoperan som Erik i Värmlänningarna. Han ingick i trion "Tre trallande pojkar" och medverkade också i några filmer 1910. Åren 1909–1912 hade han engagemang vid Oscarsteatern och därefter vid Stockholmsoperan.

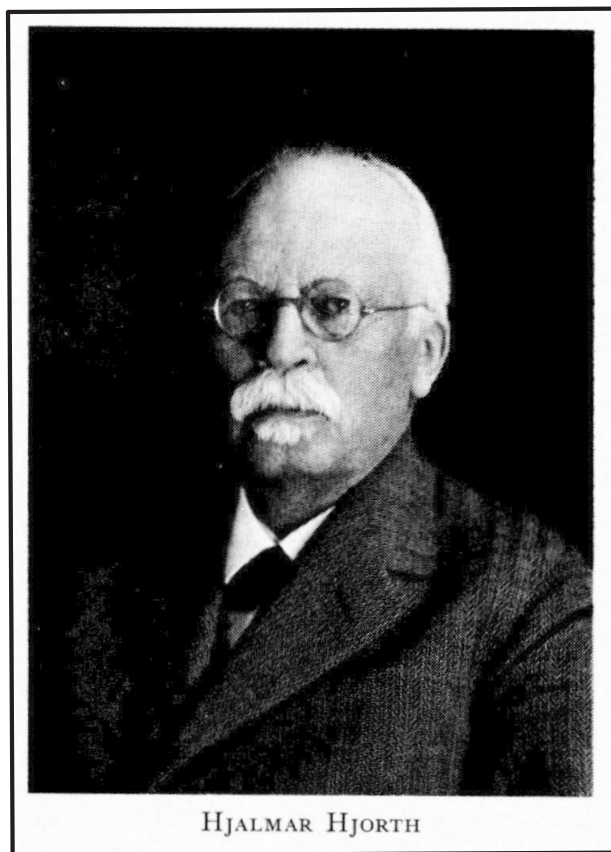
Strandberg gifte sig 1913 med opera- och konsertsångaren Ebba Nyström (1888–1957) och 1969 med skådespelaren Anna Lindskog (1891–1983), dotter till godsägaren E.T. Rosén och Elin Holm. Genom sonen Gunnar Strandberg (1915–1968) blev han farfar till Evabritt Strandberg och Charlott Strandberg.

Olle Strandberg är begravd på Norra begravningsplatsen utanför Stockholm.

Hjorth, Johan Hjalmar, f 10 nov 1852 i Östhammar, d 26 sept 1949 i Sthlm,

Efter skolgång och akademiska studier, periodvis avbrutna av konditionering på uppländska herrgårdar, förlade Hjalmar H sin lärargärning till Sthlm. Han blev tidigt vunnin för den då på kontinenten aktuella sk imitativa språkmetoden, som innebar en reaktion mot det dittills använda grammatik-serande undervisningssättet. Han hade 1890 studerat metoden i Reichenbach i Tyskland och presenterade den i Beskowska skolans årsredogörelser 1891–93. Undervisningen i det främmande språket skulle huvudsakligen meddelas på detta i avsikt att därigenom successivt underlätta förståelsen av det litterära skriftspråket.

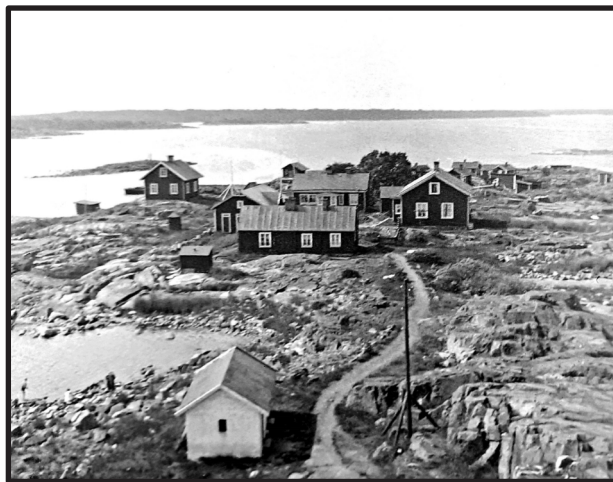
De erfarenheter, som H själv vunnit som lärare, lät han bli fruktbärande för sin tyska grammatik, som först utgavs på tyska 1894–95 och i sin första sv upplaga utkom 1897. Den blev genast väl mottagen och snart normgivande för undervisningen i tyska i Sverige under ett par generationer.

Bengt Brunnströms fotografier

I Medlemsbladet 2022 visade vi några av Bengts fotografier. Här kommer ytterligare 18 fotografier. Många människor, miljöer och årtal på bilderna är okända för oss. Om du som läsare känner igen några så maila gärna Torbjörn för att delge dina tankar. Fotona är numrerade, skriv numret på fotot och skicka till Torbjörn. tbjorn59@hotmail.com

1 Erik Brunnström, (Bengts äldre bror) med fru. Han var målare och förmodligen är bilden tagen någonstans på Tvärnö, där han hade sommarstuga.

2 Understens fyrplats, utsikt från fyren.

3 Två unga skyttar

4 Från skjutbanan.

5 Liten pojke vid Norbergs verkstad. Verkstaden låg på Rådmansgatan 6. Huset är idag bostadshus.

6 Ett gäng cykelburna scouter på Telegrafstationens gård framför Wahlbergs konditori på Kyrkgatan 2. Pojken längst till höger är Nils Bejrot, en av grundarna till Östhammars scoutkår 1927. I mitten Carl Eric Thuresson.

7 Mjölkleverans till Östhammars Tidnings hus, där Forslöws konditori låg. Huset längst bak i bilden till höger är idag restaurang "Glenn Miller". Okända män.

8 Ett sällskap okända personer.

9 Nils Fröman 1913-1987 blir serverad mat vid något idrottsevenemang. Förmodligen 1940-talet.

10 Tre okända damer tar igen sig vid ett träd, kanske efter en avslutad skogstur.

11 Nils Fröman springer orientering.

12 Orienterare Karl-Erik Lundström läser kartan.

13 Okänd man ute på skogspromenad

14 Cykelaffär som låg på nuvarande Rådhusgatan 6. Huset byggdes 1935 om till ett tvåvåningshus, samtidigt förändrades fasaden.

15 Storbrunn, sedd från Frösåkersvägen omkring 1950. I bakgrunden till höger syns det ombyggda huset i foto 14.

16 Motorcyklar på gamla crossbanan, som låg i stadens sydvästra utkant på Koängen. Stort publikintresse. Huset i bakgrunden ligger på nuvarande Sydvästra gräng 15. Ett liknande foto fanns i Medlemsbladet 2022.

17 Friidrottstävlingar på Idrottsplatsen på Sjötorget

18 Erik Runvik får pris, förmodligen seger i diskus. Prisutdelare är dåvarande ordförande i Östhammars SK Nils Greinert

Verksamhetsberättelse för Frösåkers Hembygdsförening 2022

Styrelsen avger följande berättelse för verksamhetsåret 2022

Styrelseledamöter och övriga funktionärer

Ordförande	Marie-Louise Fendin
Vice ordförande	Berit Mattsson
Sekreterare	Tommy Sjölander
Kassör	Leif Björklund
Ledamot	Torbjörn Forsman
Ledamot	Lennart Ekström
Ledamot	Bo Eriksson
Suppleant	Ragnhild Sjögren
Suppleant	Margaretha Jacobsson
Suppleant	Anna Ström
Revisorer	Lennart Andersson och Annika Kouljok Angeus
Valberedning	Fredrik Janse och Karl Fredrik Ingemarsson

Ansvarig för:

Fastighetskommitté Bo Eriksson

Styrelsen har under verksamhetsåret haft 6 sammanträden. Årsmöte i april med 27 medlemmar närvarande. Antalet medlemmar var vid årets slut 295 personer, 2021(290).

Ekonomi

Vi brukar normalt räkna med att få intäkter på runt 45 tkr genom medlemsavgifter samt försäljning av fika och trycksaker mm.

Kostnader för avgifter till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund, el, vatten, försäkring, medlemsblad, annonsering med mera brukar ligga på ca 60 tkr.

Därtill kommer kostnader för underhåll och förbrukningsmateriel som varierar över åren.

Ett underskott på minst 20 tkr är därför något vi får räkna med även om det kan variera en del från år till år.

Det som under 2022 avvikit från det för förväntade är som bekant priset på el. Det har även drabbat oss vilket gett en kostnadsökning på 7 tkr.

Trots stora ideella insatser har de 50 tkr vi fått i bidrag från Carl G Beck-Friis stiftelse för elektrifiering av Didricssonska loftgården m fl byggnader inte riktigt täckt vad det kostat. Vi har fått använda 11 tkr av egna medel.

Kostnadsökningarna har till viss del kompensrats genom att vi fått in lite mer intäkter än vanligt.

Sammanfattningsvis har vi ett underskott på 23 tkr för 2022.

Vid årets utgång var saldot på vårt bankkonto 232 tkr så vi har i nuläget en bra situation.

Fastighetsunderhåll

Löpande tillsyn och underhåll av byggnader på Hembygdsområdet och Båtsmanstorpet i Marka:

- Didricssonska loftet – Nya el-ledningar och belysning samt en del målningsarbeten.
- Gigen är målad, kyrktuppen har fått färg och flaggstången en flagga i rätt storlek.
- Gräsklippning av markytor. *Tack Gunilla!*
- Städdagar inom- och utomhus.

Besök och visningar

- En grupp från Enköpings Hembygdsförening besökte oss den 8 juni. Karl-Fredrik Ingemarsson guidade.
- En grupp med elever från SFI i Gimo besökte oss den 16 juni. Marie-Louise Fendin guidade.

- Landshövding Göran Enander och representanter från Östhammars kommun besökte oss den 9 oktober. Margaretha Jacobsson och Marie-Louise Fendin tog emot delegationen.
- En grupp från Östhammars kommuns Daglig verksamhet/Kultur och Media besökte oss den 7 november för att lära sig mer om Frösåkers Hembygdsförening. Marie-Louise Fendin och Tommy Sjölander tog emot deltagarna.
- Simone och Jakob Tufvesson från Hargs Bruk bjöds in till Hembygdsföreningen som ett tack för de stipendier från Carl G Beck-Friis stiftelse som vi erhållit under årens lopp. Leif Björklund och Karl-Fredrik Ingemarsson var värdar för det evenemanget.

Hitta ut i Östhammars kommun 2022

För tredje året i rad har det funnits en checkpoint på Hembygdsområdet under perioden 1 maj till 30 september. En uppskattad orienteringsaktivitet som lockat många besökare från när och fjärran.

Skötsner-Edlunds ateljé

Det var en utställning om Skötsner-Edlunds fotoateljé med titel "Ljus och Tid" från 26 maj till 20 augusti på Storbrunn. Östhammars kommun var ansvarig för utställning bestående av föremål och foton från fotografierna i familjen Skötsner-Edlunds med ett tidsspänn fram slutet av 1880-talet fram till 1970-talet. Hembygdsföreningen lånade ut en del av sina samlingar till utställningen. Tyvärr var den tidsenliga kameran för tung och otymplig för att flyttas ned till biblioteket. Det ledde till att några besökare även kom upp till oss för att beskåda kameran på plats.

Ett stort antal fotografier/glasplåtar har tagits om hand av Upplandsmuseet och dessa finns sökbara och åtkomliga via Digitalt Museum.

Torbjörn Forsman från Hembygdsföreningen höll ett bejublat föredrag om Skötsner-Edlunds fotografier på Storbrunn den 6 juli. Han berättade initierat om olika platser och personer som fanns med i materialet. Därtill gav han tips och trix hur man kan söka effektivt i de ca 10 000 av sammanlagt 20 000 bilder som finns i samlingen. Det är fritt för alla att göra noteringar/indexeringar i de fall man känner till personer och händelser. På så sätt kan vi bidra till att föra kulturarvet vidare.

Nationaldagen den 6 juni

Nationaldagsfirandet genomfördes traditionsenligt i strålande sommarvärme. Flaggparad med orkester från Rådhusorget upp till Hembygdsgården. Därefter musik och tal samt kaffeservering. Av de ca 200 personer som närvarade så besökte många våra hus och samlingar.

Ekumenisk gudstjänst den 25 juni

Traditionsenligt firades en Ekumenisk utomhusgudstjänst på Midsommardagen med ca 50 personer närvarande. Detta är ett mycket uppskattat samarbete mellan Ekumeniakyrkan, Svenska kyrkan och Frösåkers Hembygdsförening.

Öppen Hembygdsgård 9-10 juli samt 30-31 juli

De kom ca 30-40 personer per tillfälle och de som kom var överlag mycket intresserade av vår verksamhet med tillhörande hus och samlingar. Nämnas kan att Anders Nordfors från Valö hembygdsförening gjorde oss uppmärksamma på den unika Stockeka som vi äger.

Det fanns ett dockskåp som visade hur ett torparkök från sent 1800-tal var inrett. En barnaktivitet där man kunde leka med dockorna och föremålen. Gemensamt framfördes ett teaterstycke fritt efter "Sagan om den lilla, lilla gumman" av Elsa Beskow.

Utställningen av Gamla affärsskyltar i Didricssonska loftboden rönt stor succé. Det visade sig vara en utmärkt lokal att exponera de stora skyltarna i. De väckte gamla minnen till liv och ett givet samtalsämne var att det var mödan värd att ta sig upp för den knaggliga trappan för att beskåda detta.

Ett mycket uppskattat inslag var samarbetet med ortens Linförening. Det fanns ett stort intresse för att lära sig hur linet tas om hand och de olika moment som ingår. Flera minns och kunde berätta om linberedning från längre tillbaka i tiden. Vidare hade vi ordnat med en utställning i Linboden om redskap och textilier samt visade prov på föreningens linodling inom "Projektet Odlar 1 kvm Lin".

Östhammars tidning föredrag den 23 november

Den 23 november höll Tommy Sjölander ett uppskattat föredrag om projektet med digitaliseringen av Östhammars tidning. Evenemanget lockade en stor publik till Storbrunn. Intresset för detta projekt med dess vedermödor och glädjemen var verkligen påtagligt. Så många frågor och initierade kommentarer. Det har

verkligen varit fantastiskt roligt att Hembygdsföreningen kunnat bidra till denna kulturgärning som härmed är officiellt avslutad.

Östhammars tidning finns sökbar via en dator i Östhammars bibliotek samt nåbar på föreningens webbplats.

Adventsfönster Hembygdsgården

Föreningen var i år återigen med i Södra Tullens adventskalender, lucka nr 17. Ett trevligt gemensamt initiativ i Östhammar. Till kalendern finns en karta med platser där alla adventsluckor är markerade. Marie-Louise Fendin och Margareta Jacobsson dekorerade köksfönstret på temat ”Tomtebo”.

Gåvor, under året har föreningen bland annat erhållit:

Valsmaskin	Per Rudolfson
Nattlinnen, underkläder och hemgjorda spetsar	Kerstin och Gunnar Malmsten
Teservis efter Rikard Hagberg	Anna Tross
Kläder, 50-tal	Vivi Lindberg
1800-tals skänk med ovanliga hyllplan	Marion Wiener
En klippbok med artiklar från Östhammar tidning	Per Rudolfsson

Gåva från föreningen till Societetshuset Källör

Ett antal biblar samt en dubblett av STF:s årsskrift

Slutord från ordföranden

Tänk vad mycket vi har åstadkommit under verksamhetsåret 2022. Jag blir djupt berörd och imponerad av de aktiviteter vi tillsammans har åstadkommit i Frösåkers Hembygdsförening. Denna förening med ca 300 medlemmar som besitter så mycken kunskap om lokalsamhället och med den en oförtröttlig vilja att förmedla dessa gedigna lärdomar.

Vi är inte bäst på sociala media men vår FB sida är omåttligt populär men ett stort antal följare som aktivt kommenterar och vetgirigt ställer frågor. Och vi svarar!

Enligt sökstatistiken från 2022 så är Upplandsmuséets resurs Digitalt Museum en av de mest välbesökta sidorna i landet i sitt slag. En tanke för förbi i mitt huvud att föreningens styrelse samt dess medlemmar idogt bidrar till denna imponerande statistik.

För egen del har jag under året deltagit i webinarier, t ex Kulturarvet som besöksmål och workshops anordnade av Sveriges hembygdsförbund. För att lära mig mer om hembygdsrörelsen i vår närhet har jag besökt Rånäs och Valö hembygdsföreningar. Samt deltagit i Upplands fornminnesförbund och hembygdsförbund möte i Tierp.

Styrelsen och jag vill tacka alla medlemmar, givare och övriga personer som ideellt ställer upp och hjälper oss att utföra vårt arbete.

Östhammar den 30 januari 2023

Marie-Louise Fendin
Ordförande

Ett underskrivet original finns i Frösåkers Hembygdsförenings arkiv

Årsbokslut 2022

Intäkter	Tkr
Medlemsavgifter	42
Servering, lotter mm	12
Projekt Östhammars Tidning	0
Upplösning reserv Skyltar	0
Upplösning reserv El Didricssons	6
Övriga intäkter, bidrag, gåvor	10
Summa intäkter	70

Kostnader	
Fastighetsskötsel	4
Medlemsbladet	16
Elkostnader	25
VA-avgifter	6
Annonser	4
Kontorskostnader, porto	1
Försäkringspremier	7
Projekt Östhammars Tidning	0
Skyltar	0
El Didricssons	18
Bankkostnader	2
Upplands fornminnesförbund	5
Övriga kostnader	5

Summa kostnader **93**

Årets resultat **-23**

Saldo Nordea 2022-12-31 **232**

Medlemsavgiften för 2023 är

175 kr / enskild

300 kr / familj

Plusgiro 491 86 29-9

Swishnummer 123 611 8517

Var god ange medlemsnummer eller
namn och adress på inbetalningen.

Planerade aktiviteter 2023

Torsdag 9 mars

Årsmöte i Församlingsgården,
Östhammars kyrka, 19:00

Onsdag 15 mars

Föredrag på Storbrunn 13.00 om
föreningens arbete med
digitalisering av Östhammars Tidning

Tisdag- onsdag 2-3 maj

Städdagar inom- och utomhus vid
Hembygdsgården, 09:00

6 juni (måndag)

Sveriges nationaldag firas
traditionsenligt vid Hembygdsgården

24 juni kl 11:00 Midsommardagen

Friluftsgudstjänst vid Hembygdsgården

Söndagarna 16 juli och 13 augusti

Öppen Hembygdsgård 13–16

Söndag 10 september

Medlemsutflykt till Raggaröns
hembygdsgård.
Samling 11:45 Löflingska för samåkning
till Raggarön. Medtag eget fika.

Lördag 11 november

Arkivens dag, samarrangemang med
kommunen

Ytterligare information kommer i
Annonsnytt och på föreningens hemsida
www.hembygd.se/frosaker

Historien om Brita

*Det här inlägget publicerades 1 februari på Upplandsmuseets Facebooksida. Östhammars kommun har överlätit ca 20000 glasplåtar, som Upplandsmuseet digitaliserar. Idag finns det ca 10500 bilder i samlingen, som nås på webben digitaltmuseum.se och i sökfältet skriver man in **skötsner**.*

Eskils Brita Hansdotter (1864-1926) föddes i Backa, Dalarna och utbildade sig till fotograf i Rättvik. Hon gick sannolikt som lärling hos Anders Skötsner (1862-1888), som hade egen ateljé i Rättvik. Anders var född i Vikarbyn, Dalarna, med namnet Anders Skött Jonsson. Tycke uppstod mellan de två och den 11 december 1886 gifte de sig.

Brita arbetade i makens ateljé i Rättvik innan de flyttade till Öregrund år 1887. Den 28 september samma år föddes dottern Ruth. De hårda höststormarna i Öregrund blev för mycket för paret och strax efter nedkomsten flyttade de vidare till Östhammar. Men lyckan blev kortvarig. Den 30 januari 1888 avled Anders, endast 25 år gammal, och

Brita blev ensam med lilla Ruth. Trots motgången fortsatte Brita att driva verksamheten.

När kung Oscar II besökte Forsmark år 1890 var Brita där för att föreviga händelsen. På plats var även sadelmakaren Per Elis Edhlund (1867-1946) från Forsmark för att bistå med sin hjälp inför evenemanget. Som tur var, fick han även vara behjälplig med att kånka runt på Britas tunga fotoutrustning med kameror och stativ. Det ena ledde till det andra och året därpå hördes bröllopsklockorna ringa. Tillsammans fick de fyra barn, Josef, Sara, David och Tyra. Brita, som var en mycket skicklig fotograf, lärde upp Per Elis i yrket och 1894 registrerade de fotograffirman Skötsner-Edhlund.

Den fina bildsamlingen från Skötsner-Edhlund ingår numera i Upplandsmuseets samlingar och vi arbetar dagligen med att digitalisera alla glasplåtar och plastnegativ. Gissa om vi blev glada när det här bröllopsporträttet på Brita och Per Elis dök upp!

Fler bilder finns på DigitaltMuseum.

Bildsamlingen Skötsner-Edhlund på DigitaltMuseum

Nedan några exempel på vad som finns i samlingen. Under varje foto finns idnumret och den text som finns i samlingen. Om du känner till mer fakta om bilden kan du själv lägga in kommentarer på deras hemsida.

ED09935 Julkaffe hos Edhlunds, Östhammar

ED10440 Mjöltransport - Oskar Janssons buss med mjölkkanor på släpet, hamnen i Öregrund

ED10578 Familj i trädgården framför bostaden, Östhammar

ED10636 Bandylag, Östhammar

ED10710 Man med rotfrukter, Östhammar

ED10715 På järnhandlare Holmgrens veranda, Östhammar, 1914

FÖREDRAGNINGSLISTA FRÖSÅKERS HEMBYGDSFÖRENING ÅRSMÖTE 2023

Torsdag 9 mars 19:00
Församlingsgården vid Östhammars kyrka

- 1.Val av ordförande och sekreterare för mötet.
- 2.Val av protokolljusterare tillika rösträknare.
- 3.Fråga om mötet har utlysts på rätt sätt.
- 4.Fastställande av dagordning.
- 5.Styrelsens verksamhetsberättelse för det senaste verksamhetsåret.
- 6.Styrelsens bokslut för det senaste räkenskapsåret.
- 7.Revisorernas berättelse för det senaste räkenskapsåret.
- 8.Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen för den tid revisionen omfattar.
- 9.Fastställande av medlemsavgifter.
 - Styrelsen föreslår att medlemsavgiften för 2024 är 175:- för enskild och 300:- för familj
- 10.Fastställande av verksamhetsplan och budget för det kommande verksamhets-/räkenskapsåret.
- 11.Val av ordförande samt övriga styrelseledamöter och suppleanter.
 - Val av ordförande för 2 år (väljs på 2 år udda år)
 - Val av sekreterare för 2 år (väljs på 2 år udda år)
 - Val av 4 stycken ledamöter för 1 år
 - Val av 3 stycken suppleanter för 1 år
(Kassör väljs för 2 år, jämna år)
- 12.Val av 2 stycken revisorer för 1 år
- 13.Val av 2 stycken till valberedning för 1 år varav en sammankallande
- 14.Övriga frågor

Fika och efter årsmötet berättar Marie Louise Fendin och Torbjörn Forsman om Tingshuset.

Tingshuset. Oljemålning av Jan Stenius 1943